

Reindriftnytt Boazodoallo·odđasat

Nr. 3 - September 2005 - 39. årgang

Reindriftnytt Boazodoallo-oddasat

Ansvarlig utgiver:
Konst. Reindriftssjef
Johan Ingvald Hætta
Reindrifftsforvaltningen
Markveien 14, 9510 Alta

Telefon Reindrifftsforvaltningen:
78 45 70 20
78 45 70 49 (fax)
e-post: alta@reindrift.no

Hjemmeside: www.reindrift.no

Redaksjon:
Ansvarlig
Agnar Berg
Tlf: 75 51 86 27 e. kl 17.00
Per Torbjørn Jystad
Tlf: 75 58 58 99 e. kl 17.00

Adresse:
Per Torbjørn Jystad
Storsvingen 9, 8012 Bodø
Merk; Reindriftnytt
e-post: ptojy@online.no

Annonser:
MediaRingen AS
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04
Fax. 78 45 70 05
e-post: sarilla@mediaringen.no

Grafisk produksjon:
Bjørkmanns Trykkeri AS
Aronnesv. 63, 9514 Alta
Tlf: 78 44 66 88
e-post: post@bjorkmanns.no

Annet:
Reindriftnytt utgis fire ganger i året. Magasinet har et opplag på ca. 2.500 og henvender seg til utøvere og forvaltning i og rundt reindriftnæringen.

Forside- og baksidfoto:
Per Torbjørn Jystad
Motivene er fra Trollheimen og Fosen reinbeitedistrikt.

Innhold

En bauta på fjellet

Det samiske holdt nesten på å forsvinne i den lange prosessen med å realisere Nordland Nasjonalparksenter. Kunstneren og reindriftnes mann, Per Adde, tok nok en gang tak i en viktig oppgave for reindriften på Saltfjellet.

Side 6–8

Trenger nye kampanjer

Det ser lysere ut for både omsetningen av reinkjøtt og slakterikapasiteten denne sesongen. Tross en merkbar bedring er man avhengig av en betydelig markedsinnsats fremover for å unngå lageroppbygging og stopp i slaktingen.

Side 11–13

Hardt slag

Reindriften på Fosenhalvøya sloss mot mer enn vindmøller. Denne sommeren ble utfordringen med de mange planlagte vindparkene overskygget av et utbrudd av den fryktede pasturella bakterien. Nesten hele årets tilvekst av kalv kan ha gått tapt for den ene driftsgruppen som ble rammet.

Side 16–18

Utfordrende landskap

Reindriften i Trollheimen er høyst levedyktig, men kampen om arealene fortsetter. Nå er det hyttebygging og ikke den gamle konflikten med grunneieren og som igjen førte frem til Trollheimenloven, som byr på utfordringer. I år ble det riktig så snørikt også i den mektige fjellheimen.

Side 28–33

Åpnet internasjonalt fag- og formidlings-senter for reindrift

– Norge vil være et foregangsland i det internasjonale samarbeidet i Arktisk Råd med å styrke reindriften som en urfolksnæring, uttalte kommunal- og regionalminister Erna Solberg da hun 2. september åpnet det nyetablerte internasjonale fag- og formidlings-senteret for reindrift i Kautokeino.

*Av Berit Anne S. Triumph,
Reindriftsforvaltningen*

Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom Kommunal- og regionaldepartementet, Utenriksdepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

Reindriftssamarbeidet omfatter i dag 20 ulike etniske folkegrupper som utøver reindrift i store geografiske områder i tre verdensdeler i til sammen ni stater fra Kina, Mongolia og Russland i øst til Alaska og Canada i vest. Senteret etableres og drives i samråd med Verdensforbundet for reindriftsfolk. Også styresammensetningen gjenspeiler det grenseoverskridende reindriftssamarbeidet.

Senteret skal virke som et knute-

Sammenkomst. Etter at senteret var offisielt åpnet ble det tid til en smakebit av samisk mat og hyggelig samvær.

Foto: Johan Ingvald Hætta

punkt for formidling og utveksling av informasjon, erfaringer og kunnskap som har betydning for reindriften vilkår, kultur og økologi, herunder forskningsresultater. Videre skal senteret sikre en god informasjonsflyt verdens reindriftsfolk i mellom, og

mellom reindriftsfolk og forsknings- og fagmiljøer, samarbeidsorganer og offentlige myndigheter i forskjellige land.

Nyvalgt leder. Statssekretær i Kommunal- og regionaldepartementet Ellen Inga O. Hætta og nyvalgt styreleder for det internasjonale fag- og formidlings-senteret Johan Mathis Turi under åpningsseremonien i Kautokeino.

Foto: Johan Ingvald Hætta

Styresammensetning:

Styreleder:

Johan Mathis Turi, Verdensforbundet for reindriftsfolk

Styremedlemmer:

Vladimir M. Etylen, Reindeer Herders' Union of Russia

Berit Marie Jonsson, Samerådet

Monica Alterskjær Sundset, Universitetet i Tromsø

Mai Britt Utsi, Samisk høyskole

Varamedlemmer:

Juha Magga, Suoma Boazosámit rs, Finland

Inger Anita Smuk, Norske Reindriftsamers Landsforbund

Per Gustav Idivuoma, Svenska Samernas Riksförbund

Oaivečálus

Dál ovdalaš njuovademiid ii leat báljo bohccobiergu vuorkkáin. Dábálaččat galggašii dát mearkkašit ahte bohccobierggus lea buorre haddi. Generalaš márkanfievrrideapmi, mii mañemus jagiid lea čadahuvvon, lea buktán buriid bohtosiid. Vai posiitiiva márkandilálašvuodas olahivččii viidáset vuottu, de berre bohccobiergoealahus ieš eanet searvat márkanfievrrideapmái.

Mañjel go Norgga ja Ruota boazoguhtunsoahpamuš loahpai miessemánu 1. beavvi dán jagi, de lea leamaš čavggahat riikkaid gaskka. Mannan giđa čálle aviissat ahte Ruota bohccot áigot márrat Norgii. Nu gal ii geavvan. Áiggi vuollái sáhttá liikká šaddat sávatkeahtes ovdáneapmi. Bealálaččat berrejit farggamusat joatkit šiehtadallamiid ja oážžut áigái odđa guohtunsoahpamuša.

Odđa orohat 16 Nuorta-Finnmárkkus doalai vuosttaš jahkečoahkkima geassemánus. Guhtta orohaga leat mannan oktii ja ásahan odđa orohaga mas lea oktasaš stivra. Orohat lea duostilit buoridan ovttasbargu ja ásahan čielgaset siskkáldas stivrejumi. Dábálaččat lávejit odđa organiseremat leat váttis proseassat mas iešgudet fámut gesset iešgudet guvlui. Dás oaidnit čielgasit ahte ealahus ieš

lea háliidan dán odđa organiserema.

Finnmárkku Fylkkamánni lea jodihan lávdegotti man doaibman lei gávdnat čovdosa Hammerfeastta gávpoga ja boazodoalu gaskasaš čuolmmaide. Navdimis besset Hammerfeastta suohkan, orohat ja Boazodoallohálddahuš fargga vuolláičállit soahpamuša man ulbmil lea cegget ja ortnegis doallat áiddi gávpoga birra. Šiehtadallamiid olis leat áigái bohtán dilálašvuodát maiguin berre bargat viidáseappot, muhto viidodat lea čielggaduvvon. Dat mearkkaša ahte boazodoallu massá muhtun deatalaš areálaid, muhto dan sadjái čielgga-

duvvojit dilálašvuodát buhtadusvuodu hárrái.

Áidehuksema Sis-Finnmárkku dálveguhtumiin leat lassánan mañemus jagiid. Vaikko dát eanas leat gaskaboddosaš áiddit mat ovddemustá gusket dušše boazodollui alccesis, de lea datte dárbbalaš ahte ealahus alddis lea dihtomielalaš oaidnu dákkár áššiin. Ii leat váttis oaidnit ahte áidi lea stuora ávkin soapmásiidda, muhto dadjat juohke áidi guoskkaha fas nuppe dáfus eará beroštumiid, ja dan dihte lea áideáššiin dárbbalaš gulahallat eará belliiguin. Dálvvi mielde áigu boazodoallohoavda čuovvolit dán.

Bearjadaga čakčamánu 2. beavvi rabai Gielda- ja guovloministtar Erna Solberg almmolaččat Riikkaidgaskasaš boazodoallofága- ja diehtujuohkinguovddáš Guovdageainnus. Guovddáš galgá leat guovddáš mii juohká ja gaskkusta dieđuid ja vásáhusaid main lea boazodollui mearkkašupmi. Boazodoallohálddahuš šaddá leat lunddolaš ovttasbargu-guoibmi. Boazodoallohoavda illuda dán ovttasbargui ja sávva guovddáži lihku deatalaš bargguin.

Johan Ingvold

Leder

I innledningen til en ny slaktesesong kan vi konstatere at det ikke finnes nevneverdig lager av reinkjøtt. Dette skulle i vanlig forstand bety gode priser på reinkjøtt. Den generiske markedsføringen som er gjennomført de siste årene har gitt gode resultater. For å kunne høste videre gevinster av den positive markedssituasjonen bør reinkjøttbransjen øke sin del av markedsføringen.

Etter at reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige utløp 1. mai i år, så har det vært en viss spenning mellom landene. Avisene skrev i vår at det ville bli invasjon av svensk rein. Noen invasjon har det selvfølgelig ikke vært. Over tid kan dette imidlertid føre til en uønsket utvikling. Partene bør så snart som mulig komme tilbake til forhandlinger om en ny konvensjon.

Det nye distrikt 16 i Øst-Finnmark hadde sitt første årsmøte i juni. 6 reinbeitedistrikter har med dette slått seg sammen til ett distrikt med ett styre. Distriktet har tatt et modig skritt i retning av økt samarbeid og

en sterkere intern styring. Omorganiseringer er vanligvis smertefulle prosesser hvor sterke krefter drar i forskjellige retninger. Det er tydelig at næringen har ønsket denne omorganiseringen.

Fylkesmannen i Finnmark har ledet et utvalg som hadde som mandat å finne løsning for reinbeiteproblematikken i Hammerfest by. Det kan se ut som om at det i nærmeste framtid vil bli undertegnet en avtale mellom Hammerfest kommune, reinbeitedistriktet og Reindriftsforvaltningen om oppføring og vedlikehold av sperregjerde rundt byen. Forhandlingene om avtalen har avdekket forhold som skal bearbeides videre, men avgrensningen er klarlagt. I praksis betyr det at reindriften taper en del viktige arealer, men til gjengjeld blir det en avklart situasjon i forhold til grunnlaget for kompensasjon.

Gjerdebygging på vinterbeitene i indre-Finnmark har tiltatt de siste årene. Selv om dette i hovedsak er midlertidige gjerder som i stor

utstrekning bare berører reindriften selv, er det nødvendig at næringen inntar et bevisst standpunkt til utviklingen. Det er ikke vanskelig å se fordelene av et sperregjerde for den enkelte, men all den tid et gjerde nesten alltid vil berøre andre interesser krever dette en prosess hvor andre involveres. Reindriftssjefen vil i løpet av vinteren følge opp dette.

Reindriften sine internasjonale fag- og formidlingssenter i Kautokeino ble høytidelig åpnet av kommunal- og regionalminister Erna Solberg fredag den 2. september. Senteret skal være et knutepunkt for formidling og utveksling av kunnskap og erfaringer som har betydning for reindriften. Reindriftsforvaltningen vil være en naturlig samarbeidspartner. Reindriftssjefen ser fram til dette samarbeidet og vil samtidig benytte anledningen til å ønske senteret til lykke med et viktig arbeid.

Johan Ingvald

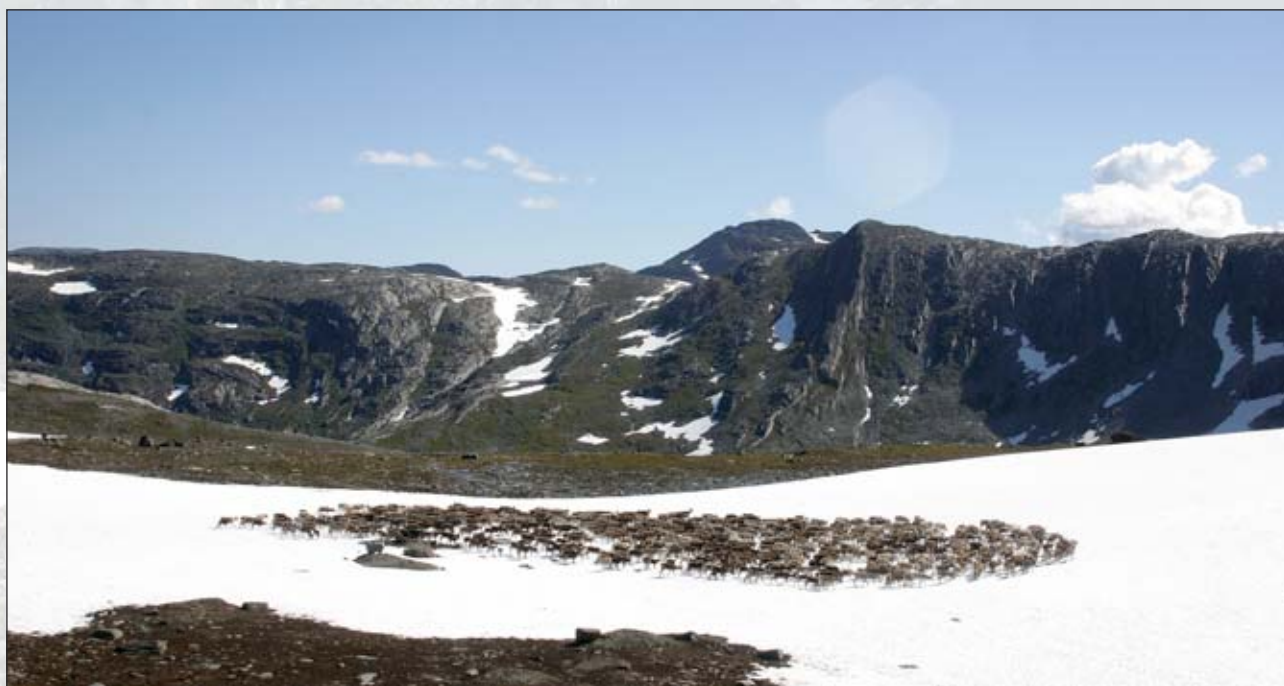

Foto: Per Torbjørn Jystad

Vurderingsmandat

Reindriftsstyret skal på sitt møte 26. og 27. september i Kiruna vedta et mandat for en vurdering av reintallstilpasningen i Vest-Finnmark.

Reintallstilpasningsprogrammet var ferdig 1. april i år.

Reintallet per 1. april 2005 i Vest-Finnmark var 90.656. Det er 26.356 høyere enn det fastsatte tallet på 64.300.

– Det er aktuelt å gi et mandat til å vurdere grunnlaget for vedtaket, selve vedtaket og prosessen med å få ned reintallet, sier reindriftssjef Johan Ingvald Hætta.

Reindriftssjefen sier at forslaget til mandat utarbeides i samarbeid med andre fagmiljøer som Samisk Høgskole og Nordisk Samisk Institutt.

– Hovedargumentet vårt mot reintallstilpasningsprogrammet er at vi ikke fikk være med å vurdere hvor mye de enkelte områdene kunne tåle av rein. Vi hilser velkommen at hele reinterpasningsprogrammet skal evalueres, sier NRL-leder Aslak J.Eira.

Reintallstilpasningsprogrammet skal vurderes av en uavhengig institusjon.

Måtte måle alle kalvene

Alle kalvene i Vågå tamreinlag måtte måles for å kontrollere radioaktiviteten nå under samlingen i høst. – Vi fant at 10 prosent av kalvene lå over grensen på 3.000 bequerel per kilo. Dermed måtte alle kalvene inn til måling, sier reindriftsagronom Helge Hansen.

I alt ble dermed 1100 kalver som skulle slaktes fysisk målt med instrumentene. Hansen tror en kombinasjon av fuktig sommer, varm høst og mye sopp kan forklare at dyrene lå over den fastsatte grensen. I tillegg visste man at tamreinlaget i år hadde

benyttet beiteområder som man har grunnlag for å tro er mer forurenset enn andre. – Vi var derfor forberedt på at en større andel dyr kunne ha høyere bequerel-verdier enn i fjor da all gikk glatt under grensen.

Det er forurensingen etter Tsjernobyl-ulykken i 1986 som er årsaken til radioaktiviteten. Tidligslaktning er et av tiltakene for å begrense problemet i reindriften. Videre kan dyr med for høye verdier settes på nedføring, alternativt at man venter med slaktning til ut på vinteren. I år var det bare i Vågå tamreinlag at

radioaktivitet ble et problem. For Filefjell reinlag, Fram reinlag og Lom tamreinlag ble det ikke registrert for høye verdier. Neste år vil man få nye måleinstrumenter som letter arbeidet med målingene. Også på det området er det skjedd mye siden midten av 80-tallet da dagens måleutstyr ble kjøpt inn.

Hansen konstaterer for øvrig at tamreinlagene har hatt en god sesong med svært høye slaktevekter og et fint fettlag på skrottene.

**Sámi Instituhtta
Nordisk Samisk Institutt**

Tlf. + 47 78 48 80 00 - Fax + 47 78 48 80 30

*Se våre prosjekter innen
reindriftsforskning
og utvalg av tidsskriftet
Diedut: www.nsi.no*

E-mail: info@nsi.no
9520 Kautokeino

norden

Advokatene
**Bakke og
Pedersen DA**

HJALLIS BAKKE ADVOKAT M.N.A • TORE PEDERSEN ADVOKAT M.N.A
METTE MOHÅG ADVOKAT M.N.A • TOR BØRGE NORDMO ADVOKAT M.N.A
ROGER NESS ADVOKAT M.N.A • HELEN JENSSEN ADVOKAT M.N.A
LIV KVALVIK KONTORLEDER

STORGT. 128 - POSTBOKS 1015 - 9260 TROMSØ

TLF. 77 60 45 60 - FAX 77 60 45 61

E-POST: fellespost@advokat-bakke.no

ORG.NR: NO 882439062

www.advokat-bakke.no

– Måtte kjempe for det samiske

Per Adde har i en mannsalder vært en bauta å lene seg på for reindriften på Saltfjellet. Kunstnerens siste kamp har vært å sikre de samiske interessene i det flunkende nye Nordland nasjonalparksenter på Storjord i Saltdal.

Av Per Torbjørn Jystad

– Vi måtte virkelig kjempe for å få på plass det samiske i nasjonalparksenteret forteller Per Adde.

Nok en gang måtte han og kona Kajsa ta fatt i en viktig sak for reindriften. Adde stod øverst på barrikadene i kampen mot vannkraftutbyggingene på Saltfjellet. Og som reindriften og samenes talsmann i en strid som varte i fem år og mot to regjeringer på 80-tallet, var han med og vant frem.

Saltfjellets kunstner

– Nasjonalparkenes historie er den samiske historien, og de samiske utstillingene skulle vært større i et slikt senter, men jeg kan ikke blande meg bort i alt, sier Adde.

I reindriftnæringen nyter han stor respekt. For Adde er Saltfjellets og reindriften kunstner. Bildene har sterke farger og motiver der reinen og fjellets mange sider dominerer.

Under åpningen av nasjonalparksenteret den 2. juli i år var det svært mange som hadde tatt turen til Storjord øverst i Saltdal. Høytidligheten

begynte med at den ene taleren etter den andre roste realiseringen av senteret. Få nevnte reindriften og det samiske som faktisk er brukerne av de områdene som er vernet. Først når tidligere ordfører i Saltdal Tove Engan (nå styreleder ved Nasjonalparksenteret) tar ordet på friluftsscenen, får det samiske oppmerksomhet.

Selve ideen om et slikt senter ble unnfanget tidlig på 90-tallet da Stortingsmeldingen med den nye landsplanen for nasjonalparker og landskapsvernområder forelå. Men det skulle gå lang tid før en endelig realisering. Adde var sammen med rein-eier Lars Johan Kuhmunen med i det første utvalget som i 1995 planla hva

Foto: Per Torbjørn Jystad

Kunsten og vennene. Olof Anders Kubmunen (t.v), Per Adde og Per Ole Oskal. Sistnevnte åpnet sommerdagen på Storjord med en velkomstjoik. Om Per Addes mektige bilder er det skrevet: Kunsten hans er et manifest av kjærlighet til fjellet, den samiske kulturen og reindriftnæringen. Kanskje blir nasjonalparksenteret med tiden en storstue for Adde og kona Kajsa Zetterquist sin kunst.
Foto: Per Torbjørn Jystad

senteret skulle inneholde.

– Men årene gikk og med nye styrrer forsvant det samiske ut, sier Adde med et oppgitt lite smil.

Innpass til slutt

– Da vi så de endelige planene i fjor høst var det ikke noe som helst samisk ved inngangspartiet til senteret.

ret. Det eneste var en lavvo. Min kone Kajsa og jeg syntes det var alt for galt at det samiske nesten ikke skulle ha noen som helst plass på senteret, og vi tilbød oss å hjelpe, poengterer Adde.

Selv valgte han å donere en betydelig samling malerier, og Kajsa tok hovedansvaret for å få til samiske

utstillinger i inngangshallen og tilhørende rom. Addes bilder ruver, og samisk kunst og bruksgjenstander fikk dermed omsider plass.

– Jeg har nå den muligheten at jeg kan gi bort min kunst, påpeker maleren.

De mange bildene på veggene kan også være starten på et kunstgalleri

Godt besøkt. Per Adde (midten), sammen med sin kone Kajsa Zetterquist. Til høyre Knut Sivertsen som driver villmarkscampingen i nabokommunen Beiarn.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Sanne Marja skrev om reindriften

16 år gamle Sanne Marja Kappfjell har skrevet tekstene som beskriver rein og reindrift i tilknytning til utstillingene i Nasjonalparksenteret. – Oppdraget kom til oss fra ledelsen ved Nasjonalparksenteret, og Reindriftsforvaltningen utfordret videre fem ungdommer i reindriften til å sende sine tekstbidrag. Av disse var Sanne Marja sitt det beste og tekstene blir nå brukt i tilknytning til utstillingene, sier reindriftsagronom Harald Rundhaug. Premien var på 1000 kroner.

for Per Adde og Kaisa Zetterquist kunst. Mange har tatt til ordet for en slik ide. Og Adde liker selv tanken.

Mye å verne om

Selve senteret koster 15,7 millioner kroner og er et spleiselag mellom Nordland fylkeskommune, Saltdal kommune, Miljøverndepartementet og Statskog. Senteret har ansvaret for å formidle kunnskap om ikke mindre enn fem nasjonalparker i Nordland fylke. Saltdal kommune har to av disse pluss tre verneområder og hele ni naturreservat. I statuttene til nasjonalparksentrene heter det at de skal gjenspeile fire områder; natur, friluftsliv, kultur og spesielt det samiske. Det fjerde elementet er kunst. Rundt selve bygningen er det satt av store arealer der det skal bygges opp utstillinger med hus og aktiviteter. I planene er også en samisk boplass.

Padlet nordover

Per og Kajsa er å regne som et begrep på Saltfjellet. De to kunstnerne er bosatt ved Erik Larsatjernet på Gradis tett ved svenskegrensen. Per og Kajsa er også opprinnelig fra Sverige. Som ung kunststudent i Stockholm gjorde Per et veivalg knapt ingen kunne tro. Mens studievennene reiste ut i Europa for å hente impulser, kjøpte Adde seg en kano og begynte å padle nordover. Dette var på 40-tallet og Adde levde av det han kunne finne i naturen. Han kom også snart i kontakt med reindriften.

Historiene om Per er spektakulære på mange måter. Trangen til å leve i pakt med naturen er sterkere enn hos noe annet menneske, sies det.

Først var han dreng i reindriften, og besatt av den storslåtte naturen og folket realiserte han på 50-tallet en drøm om å bygge og bo på fjellet øverst i Junkerdalen. Og slik ble det.

Vennens bilder

Besøker du senteret finnes det også en liten samling med bilder malt av Lars Johan Kuhmunen, påpeker Adde. Lars omkom i en helikopterulykke under samling av rein på Sandhornøya sør for Bodø i 1996.

Flyttet til nasjonalparksenteret

Rett ved inngangen. Per Nils Kuhmunen har flyttet salgsgammen fra Lønsdal og ned til det nye nasjonalparksenter. Her sammen med Birgit Labba fra Hamarøy. – For ti år siden var nok skepsisen større til økt aktivitet. Senteret ligger også plassert ved E6 der trafikken uansett går rett forbi.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Reineier Per Nils Kuhmunen flyttet like godt hele salgsgammen ned til det nye senteret. Nå håper han at det skal være mulig med helårsdrift ved Nasjonalparksenteret.

Tømmerbygget som rommer Polarsirkelen Samesløyd, står strategisk plassert rett ved inngangen til nasjonalparksenteret, men Per Nils Kuhmunen forteller at det var først i fjor at han bestemte seg for å flytte. Til sammen har den nye «gammen» kostet 800.000–900.000 kroner. Åpningsdagen er den svært godt besøkt.

Målet er at salget av suvenirer, samisk kunst og bruskgjenstander og kanskje også reinkjøtt skal sikre en helårlig drift.

– Men vi får prøve oss frem. Dette blir noe helt nytt og vi vet ikke helt hva vi går til, sier Kuhmunen.

– Jeg har også tenkt å ha noen reinsdyr gående i en innhegning ved siden av, forteller Kuhmunen. Han vet at dyrene vil bli et trekkplaster. Mange har sett reinsdyr på TV men de færreste har vært nært på dyrene i virkeligheten.

Men de varme somrene i Saltdal gjør at han først vil bygge en torvgamme som lufteplass for reinen.

Kuhmunen ser ikke mørkt på at nasjonalparksenteret nok vil føre til et økende besøk i nasjonalparkene. Sommerstid er det sjelden at grupper med fjellvandrere forstyrrer dyrene.

– Faktisk er det verre hvis det blir svært mange turister som ferdes spredt i fjellet, mener han.

Flere reineiere peker også på at det kanskje er vinterjakt på småvilt som forstyrrer reindriften mest.

Omkvedet lyder at; Alle som jakter vet at der det er rein om vinteren, er det også rype.

Áigot nagodit oastit ja njuowat Skal greie å ta unna

Dál njuovvanáigodaga álggus lea unnit bohccobiergu vuorkkás go diimmá čavčča. Bohccobiergu márkanáŋgiruššamat ja heajut haddi lea lassánahtán jearu.

Čállán Agnar Berg

Jorgalan Inger Anna Eira-Andersson

Boazodoallooddasat lea jearahallan njuovahagain movt dán čavčča dilli lea. Njuovahagain leat gergosat oastit ja njuowat bohccuid. Ollislaš kapasitehtageavaheapmái gáibiduvvo dattege ahte johtu lea buorre. Danne sávvet ahte bohccobiergu márkanastin ain joatkašuvvá.

Hattit fertejedje njiedjat

– Mánemus áigodaga leat olu njuovvan. Bohccobiergu mii dál lea vuorkkás lea unnán diimmá ektui. Mun jáhkán manjemus áigodaga márkanastima ja diimmá čavčča had-denjiedjama leat ággan dasa, dadjá Thor Aage Pedersen Aage Pedersen Reinslakteri:s.

Pedersen jáhkká boazoeaiggádiid oažžut vuordit veahá buoret bohccobiergohatti dán jagi.

– Diibmá fertejedje hattit vuoliduvvot vai jodihit bierggu. Boazoeaiggádat dáidet dál oažžut veahá buoret hatti, muhto jus šaddet nu alladat go ovddit jagi, de dagahit iežamet ovdii ja dalle bisána johtu, lohká Pedersen.

Aage Pedersen Reinslakteri lea Norgga stuorámuš boazonjuovahat. Mannan áigodaga njuvve njuovahagas veahá vuollel 29.000 bohcco. Pedersen vuordá njuovvat sullii seamma olu dán áigodaga, muhto dan mearrida márkandilálašvuhta.

– Čakčamánuš njuovvat nu olu go lea vejolaš. Namalassii 3000 bohcco vahkkus. Manjel ragada guorahallat márkandilálašvuoda. Muhto vuorkái gal eat hálit rádjat bierggu, lohká Pedersen.

Pedersen oaivvilda bohccobiergu márkanáŋgiruššama maid Biergočuvgehuskantuvra lea jodihan, leamaš áibbas guovddázis bohccobiergojearu buoridaemis.

Njuovvan Guovdageainnus

Aage Pedersen Reinslakteri duostu bohccuid olles Finn-márkkus ja muhtun muddui Davvi-Tromssas. Thor Aage Pedersen sávvá ahte boazoeaiggádat ain garrasit njuovvet vai bohccobiergokvalitehta ii hedjon.

Det er mindre reinkjøtt på lager ved inngangen av slakte-sesongen enn det var i fjor høst. Markedskampanjene for reinkjøtt og lavere priser har økt etterspørselen.

Av: Agnar Berg

Reindriftnytt har tatt en runde med de største slakteriene. Slakteriene mener at de er klare til å ta unna rein. Full kapasitetsutnyttelse forutsetter imidlertid at avsetningen er god. De håper derfor at trykket på markedsføring av reinkjøtt holdes oppe.

Prisene måtte ned

– Det har vært slaktet bra den siste sesongen. Reinkjøtt på lager er ubetydlig i forhold til det som lå på lager for ett år siden. Etter min mening skyldes det satsingen på markedsføringen sist sesong og at vi fikk et lite prisfall i fjor høst, sier Thor Aage Pedersen i Aage Pedersen Reinslakteri.

Pedersen tror at reieneierne kan vente en liten prisoppgang i år.

– I fjor måtte prisene ned for at vi skulle få avsetning. Reieneierne kan nok forvente en liten prisoppgang, men kommer vi opp på det nivået det var for to år siden vil vi prise oss ut og salget stopper opp, sier Pedersen.

Aage Pedersen Reinslakteri er det største reinslakteriet i Norge. Sist sesong ble det slaktet i underkant av 29.000 rein ved slakteriet. Pedersen tror at en vil ende opp på rundt samme antall denne sesongen, men alt avhenger av markedssituasjonen.

– Vi kjører for fullt i september. Det vil si 3000 rein i uka. Etter brunst vil vi se an markedssituasjon. Vi ønsker ihvertfall ikke å slakte for lager, sier Pedersen.

Pedersen mener at markedskampanjen for reinkjøtt som har gått i regi av Opplysningskontoret for kjøtt, OFK, har vært helt avgjørende for å få opp etterspørselen etter reinkjøtt.

Slakting i Kautokeino

Aage Pedersen Reinslakteri tar rein fra hele Finnmark og en del fra Nord-Troms. Thor Aage Pedersen håper for reinkjøttkvalitetens skyld at reieneierne holdet slaktetrykket oppe.

– Mii oaidnit erohusa sihke deattus ja kvalitehtas daid orohagaid gaskka mat njuvvet bohccuid guohtoneatnamiid seastima dihte, ja daid main lea beare olu boazu guohtunresurssaid ektui, dadjá son.

Pedersen ii loga iežas duhtavažžan dainna hattiin maid boazoeaiggádat ožžot bierggu ovdas.

– Biergohaddi misiid ovddas gal dohkke. Miessebierrgu kvalitehta lea deattu duohken. Rávis bohccuid ovddas fállat iešgudet orohagaide gaskamearálaš hatti juohke kilo ovddas, ja dan hatti fállat iežamet dieduid vuodul orohaga biergokvalitehta birra, ja eará dieduid vuodul. Lean fuomášan ahte dát ii leat mihkke buriid čovdosiid, ja muhtun jagiid dás ovdal geahččaleimmet árvvoštallat juohke njuovvanbohcco ja máksit dan vuodul. Muhto dalle šattaimet bearehaga digášstallat boazoeaiggádiiguin, muitala Pedersen.

Pedersen lohka iežas háliidit vuogádaga mas juohke njuovvanbohcco kvalitehta árvvoštallojuvvo ovttaskasat, danne go dat movttidahtášii boazoeaiggádiid vuhtiváldit kvalitehta beali.

– Jáhkán livččii buorre čoavddus viežžat olggobeale klassifiserenbearráigehččiid.

Mánja jagi dás ovdal lávejedje Guovdageainnu njuovahagas njuovvat hirbmat stuora hivvodagaid. Dál lea MT Njuovahat atnigohtán ovddes Reinproduktera njuovvanlanjaid.

MT Njuovahat álgá njuovvat čakčamánu gaskkamuttuin.

– Mii áigut njuovvat ovdal ragada, muhto eat dieđe vel man olu. Dán áigodagas njuovvat árvvusge liikka olu go ovddit áigodaga, sullii 10.000 bohcco. Mii meroštallat njuovvat gaskkal 3000 ja 5000 bohcco ovdal juovllaid, muitala Mikkel Triumf MT Njuovahagas.

Doaibmabijut eai doaibman

Varanger Vilt njuovvá bohccuid Šuošjávrris Kárášjoga gielddas, Kárášjoga ja Guovdageainnu suohkaniid ráji nalde. Biergu válmastuvvo Buodggáin Máttá-Várjjagis. Mannan jagi njuvve fitnodagas 9700 bohcco, muhto plána lei njuovvat 12.000 bohcco.

– Mii eat olahán 12.000 bohcco mannan áigodaga. Boazoeaiggádat eai dáhtton vuovdit nu olu go eanandoallomi-

Thor Aage Pedersen Aage Pedersen Reinslakterias jáhkka bohccobierrgojođu leat buorránan manemus áigodaga bohccobierrgu márkánáigiruššamiid geažil.

Thor Aage Pedersen i Aage Pedersen Reinslakteri sier at markedskampanjene for reinkjøtt sist sesong har vært helt avgjørende for den gode avsetningen på reinkjøtt.

GovvalFoto: Agnar Berg

– Vi ser forskjellen både på vekt og kvalitet mellom distrikter som tar ut rein etter hvordan beite er og dem som har for mye rein i forhold til beiteressursene, sier han.

Pedersen sier at han ikke er fornøyd med hvordan reineierne får betalt for kjøttet.

– For kalv er det greit. Der henger kvalitet sammen med vekt. Når det gjelder voksne dyr så gir vi en gjennomsnittspris per kilo for hvert distrikt basert på erfaringer vi selv har med kjøttkvaliteteten i distriktet og andre opplysninger. Jeg ser at dette ikke er noe godt system og for noen år siden vurderte vi kjøttkvaliteteten på hvert slakt og priset slaktene deretter. Men dette systemet førte til alt for mange diskusjoner med reineierne, sier Pedersen.

Pedersen sier at han ønsker seg et system der hver slakt får en individuell kvalitetsvurdering fordi dette vil stimulere reineierne til å være kvalitetsbevisste.

– Jeg tror at uavhengige

klassifiseringsinspektører vil være en god løsning, sier han.

For mange år siden ble det slaktet store mengder rein ved slakteriet i Kautokeino. Nå har MT Slakt overtatt lokalene til Reinprodukter.

MT Slakt begynner å slakte i midten av september.

– Ja, vi skal slakte før brunst, men vet ikke hvor mye. Totalt denne sesongen vil vi nok slakte like mye som sist sesong, cirka 10.000 dyr. Av dette regner vi med å slakte mellom 3000 og 5000 rein før jul, sier Mikkel Triumf i MT Slakt.

Virket mot sin hensikt

Varanger Vilt slakter reinen på Šuošjávri i Karasjok kommune, på grensen mot Kautokeino. Videreførdlingen skjer på Bugøynes i Sør-Varanger kommune.

Forrige sesongen slaktet bedriften 9700 rein. Etter planen skulle Varanger Vilt slakte 12.000 dyr sist sesong.

– Det som gjorde at vi ikke kom opp i 12.000 var at reineierene begynte å holde igjen rein da landbruks- og

nistar Lars Sponheim guovmánus diedihii ahte departe-
meanta áiggui čadahit liigedoaimbijuid mat galge sih-
karastit ahte Oarje-Finnmárkkus njuovjuvvojedje 10.000
bohcco eambo. Doaimbijut váikkuhedje nuppeládje go
dan masa ledje oaivvilduvvon – njuovjuvvui baicca unnit,
oaivvilda Varanger Vilt beaivválaš jodiheaddji Erling
Haugan.

Haugana bušeahtta dán áigodahkii lea 13.000 njuovvan-
bohcco, ja dalle galgá bealli njuovjuvvot ovdal juovllaid.
Varanger Vilt álgá njuovvat čakčamánu gaskkamuttuin.
Mus leat buorit vuordámušat dán áigodahkii. Bohccot gal-
get leat buori vuomimis ja márkandilli lea čuovgat, muitala
son.

Márkan mearrida

Neiden Rein as Várjijatvuonbađas viežžá eanas oasi njuov-
vanbohccuin orohat 6 Várjijatnjárggas, muhto oastá njuov-
vanbohccuid maiddái eará orohagain go lea dárbu. Espen

matminister Lars Sponheim i februar erklærte at departe-
metet ville gjennomføre ekstraordinære tiltak som skulle
sikre at cirka 10.000 flere rein i Vest-Finnmark ble slaktet.
Jeg mener at det faktisk hadde en motsatt effekt – det ble
slaktet mindre, sier daglig leder i Varanger Vilt, Erling
Haugan.

Haugan budsjetterer denne sesongen med 13.000 rein
og da vil halvparten bli slaktet før jul. Varanger Vilt star-
ter å slakte i midten av september.

Jeg ser positivt på denne sesongen. Reinen skal være i
godt hold og markedssituasjonen er bra, sier han.

Markedet bestemmer

Neiden Rein as i Varangerbotn slakter hovedsaklig rein fra
distrikt 6 Varangerhalvøya, men kjøper også inn fra andre
distrikter etter behov.

Espen Hansen ved Neiden Rein sier at Neiden Rein
forrige sesong slaktet i underkant av 8000 rein.

– Markedssituasjonen styrer hvor
mye vi vil slakte denne sesongen.
Slik det ser ut i dag blir vi nok å
ende opp med samme volum som
forrige sesong, sier Hansen.

Kjøtt fra Neiden Rein distribueres
gjennom Brynildsen i Bergen til
ICA-kjeden. Hansen sier at bedrif-
ten har kjøtt på lager. Det er noe
som vi må ha siden vi har forpliktet
oss til å være leveringsdyktige hele
året, sier han.

Ser lyst på denne sesongen

I forhold til i fjor er det i år lite rein-
kjøtt på lager i Norge. 1. august i
fjor var det 410 tonn på lager. 1.
august i år var det 243 tonn på
lager.

– I tillegg ble det omsatt 5–600
tonn mer reinkjøtt sist slaktesesong.
Med det markedsarbeidet som er
gjort og skal gjøres ser jeg derfor lyst
på denne slaktesesongen, sier Arn-
stein Stensaas i Stensaas Reinsdyr-
lakteri på Røros.

Stensaas sier videre at det også var
avgjørende for avsetningen av rein-
kjøtt at prisene på kjøtt ble redusert
i fjor høst.

– Jeg tror vi kan få en liten pri-
søkning, men den vil sannsynligvis
ikke komme før senere ut i sesong-
en. For avsetningens skyld er det
viktig at prisene ligger på et jevnt
nivå, sier han.

Stensaas Reinsdyrslakteri slaktet

*Dán jagi lea arvat unnit bohccobiergu vuorkkás go diibmá, vaikko manemus njuov-
vanáigodaga njuovjuvvui mihá eanet go ovddit jagi.*

*Det er langt mindre reinkjøtt på lager i år enn det var i fjor til tross for at det sist
sesong ble slaktet mye mer rein enn året før.*

Govva/Foto: Agnar Berg

Hansen Neiden Rein:s muitala ahte njuovahagas njuvve mannan áigodaga veahá vuollel 8000 bohcco.

– Márkandilálašvuohta mearrida man olu dán áigodaga njuovvat. Dál orru čájeheame ahte njuovvat sullii seamma olu go ovddit áigodaga, dadjá Hansen.

Brynildsen Bergenis juohká Neiden Rein bohccobiergu ICA-rámbuvriide. Hansen muitala ahte fitnodagas lea biergu vuorkkás. Mis ferte leat biergu vuorkkás go leat geatnegahtán iežamet lágídit bohccobiergu birra jagi, muitala son.

Stuora vuordámušat dán áigodahkii

Norggas lea unnán bohccobiergu vuorkkás diimmá jagi ektui. Borgemánu 1.b. diibmá lei vuorkkás 410 tonna bohccobiergu. Borgemánu 1.b. dán jagi lei 243 tonna.

– Dasa lassin vuvdojuvvui mañemus njuovvanáigodaga 5–600 tonna eambbo bohccobiergu. Dat márkanáŋgiruššamat mat leat čadahuvvon ja mat galget čadahuvvot, addet munnje buriid vuordámušaid dán njuovvanáigodahkii, lohká Arnstein Stensaas Stensaas Reinslakteri:s Rørosas. Stensaas oaivvilda maiddá ahte diimmá čavčča haddenjiedjan lei mearrideaddjin bohccobiergu johtui.

– Jáhkán hattiid veahá lassánit, muhto eai dáidde dál vuos lassánit. Jođu hárrái lea deatalaš ahte hattit bissot jámma dásis, oaivvilda son.

Diibmá njuvve Stensaas Reinsdyrslakteri:s sullii 10.000 bohcco njuovahagas Rørosas. Dasto osttii njuovahat vel sullii 4000 goruda feara gos miehtá riikka.

– Boahtteáiggis lea deatalaš doalahit jámmadis márkanfievredeami. Dat mearrida bohccobiergu jođu, dadjá Stensaas.

Márkanáŋgiruššamat

Bohccobiergu jođu ovddideami várás leat čadahuvvon márkankampanjijat guokte jagi juo. Biergočuvgehuskantuvra lea lágídan kampanjjaid. Dálá njuovvanáigodahkii lea juolluduvvon 2,2 miljovna kruvno guovtti márkanampanjii, okta galgá dán čavčča čadahuvvot ja nubbi fas juovllaid ja oddabeivviid gaskka. Even Nordahl Biergočuvgehuskantuvrras lohká kampanjjaid bures ávkkuhan bohccobiergu johtui.

– Roassu gal lea nohkan. Dál fertet áimmahuššat biergojođu. «Áimmahuššamiin» eat ábut heaitásit, vaikko nuppe vuoro soaitá leat unnán bohccobiergu. Geavaheddjiide fállujuvvo nu olu eará ahte sidjiide ferte álo muittuhit man buorre buvttá bohccobiergu lea, oaivvilda Nordahl.

NBR` jodiheaddji Askal J. Eira sávvá ahte boazosápmelaččat ieža livčče ollen guhkkeli bohccobiergu buvttadeamiin.

– Livčče galgan leat eanet meahccenjuovahagat, ja livččiimet ieža galgan eambbo válmastit ja vuovdit bohccobiergu. Sáván ahte odđa čorgatvuodanjuolggadusaiguin šaddá álkit oazžut johtui ovddeš meahccenjuovahagaid, lohká Eira.

Boazonjuovahagain leat stuora vuordámušat dán njuovvanáigodahkii.

Reinslakteriene ser lyst på denne slaktesesongen.

Govval/Foto: Agnar Berg

cirka 10.000 rein ved slakteriet på Røros i fjor. I tillegg kjøpte slakteriet inn omlag 4000 skrotter fra hele landet.

– Det som blir viktig framover er å holde et jevnt trykk på markedsføringen. Det er helt avgjørende for omsetningen, sier Stensaas.

Markedskampanjer

Det har vært kjørt markedskampanjer i to år for å fremme salg av reinkjøtt. Det er OFK som har lagt til rette for kampanjene. For inneværende slaktesesong er det satt av 2,2 millioner kroner til to markedskampanjer, én i høst og den andre i romjula.

Even Nordahl i OFK sier at kampanjene som har vært har gitt god effekt for økt ettersørsel etter reinkjøtt.

– En kan vel si at krisen er over. Nå gjelder det bare å vedlikeholde salget. «Vedlikeholdet» må imidlertid aldri stanse, selv i tider med liten tilgang på reinkjøtt fordi forbrukeren har nå så mange valg at han hele tiden må minnes på at reinkjøtt er et førsteklasses produkt, sier Nordahl.

Leder i NRL, Aslak J. Eira sier at han hadde ønsket at reineierne selv var kommet lengre med å ta hånd om produksjon av reinkjøtt.

– Det skulle ha vært flere feltslakteri og vi skulle i større grad ha gjort jobben med videreforedling og salg av reinkjøtt selv. Jeg håper nå at et nytt regelverk for hygiene vil gjøre det mulig å få i drift noen av de gamle feltslakteriene, sier Eira.

Ulovlig beiting både i nord og sør

Rein fra svenske samebyer har i sommer beitet utenom lovlig område i Troms, Nordland og Sør-Trøndelag/Hedmark. Beitingen har skadevirkninger fordi det er norske vinterbeiter som ble tatt i bruk. Reindriftsforvaltningen mener også det som har skjedd, er svært uheldig i en situasjon hvor en prøver å gjenoppta forhandlingene om ny reinbeitekonvensjon.

Av Per Torbjørn Jystad

Det ligger nå an til en rekke formelle reaksjoner overfor den svenske samebyen Saarivuoma etter sommerens inntog i indre Troms nord for Altevattn.

– Ulovlig beiting, ulovlig oppsetting av gjerdeanlegg og skader som følge av ulovlig barmarkskjøring, er de forholdene som blir sett nærmere på sier reindriftsagronom Sveinung Rundberg i Troms.

Det var i begynnelsen av juli at det ble observert flokker av rein fra Saarivuoma sameby i områder på norsk side som er forbeholdt som vinterbeite for norsk reindrift (Hjerttind/Altevattn). 600–700 rein ble observert på feil side og samebyen ble pålagt å fjerne reinen innen 19. juli. Dette pålegget ble ignorert, og samebyen oppførte tvert imot et merkegjerde utenom området hvor de har beite rett. Et større antall rein ble så ført inn i disse områdene, og deretter tatt inn gjerdet for merking av kalv. På en senere befaring 26. juli ble det registrert minimum 2.300 dyr i disse områdene. Størstedelen av denne flokken trakk imidlertid relativt raskt ut av området, og det har deretter

Svensk rein. Bildene er tatt av Reindriftsforvaltningen under befaring 26. juni i år i Liffellet nord for Altevattn i Troms. Bildene viser den svenske samebyen Saarivuomas ulovlig oppførte merkegjerde i Liffellet (nord for Altevattn) og reinflokker i samme området.

Foto: Reindriftsforvaltningen

utover i august vært snakk om 200–300 rein som fortsatt befant seg på ulovlig beite.

Det er forøvrig også reineiere i Saarivuoma som har reagert på denne framgangsmåten til flertallet i samebyen, og tatt avstand fra en slik bevisst overtredelse av lovverket.

Reindriftsforvaltningen følger opp den ulovlige beitingen – der det vurderes å utstede beiteavgift, mens oppsettingen av gjerdeanlegget på Lifjell (bilde) er en sak som områdestyret vil behandle i henhold til Reindriftsloven. Fjerning av gjerdet vil normalt skje for «cierens» regning.

Skader på barmark

Videre har det pågått en utstrakt ulovlig barmarkskjøring i tilknytning til etablering av gjerdeanlegget og samlingen av rein. Statskog har foretatt registrering av skadeomfanget i en egen rapport. Reindriftsforvaltningen Troms har tatt spørsmålet om den videre oppfølgingen av denne saken opp med Landbruks- og matdepartementet.

La ned grensegjerdet

I Femundstraktene ble det observert minimum 1.000 rein på norsk side tidlig i sommer, og reindriftsagronom Helge Hansen tror at reindriftsutøverne på svensk side har lagt ned grensegjerdet, presset over reinen for å så og sette opp gjerdet igjen. Reinen som tilhører Ruten sameby spredte seg siden i Femundsmarka på det som er vinterbeiter for Riast-Hylling, Essand og Elgå reinbeitedistrikt.

Hansen konkluderer med at dette er en «øvelse» svenskene neppe blir å gjenta. – De vil bli ilagt beiteavgift, samt krav om å dekke eventuelle kostnader for å få dyrene transportert tilbake. Det viktigste er likevel å få dyrene ut.

Det spesielle med denne saken er at beiten i sør ikke er direkte omfattet av reinbeitekonvensjonen av 1972, men reguleres av en egen gjerdeprotokoll. Gjerdet følger i praksis riksgrensen, og det har vært endel problemer med å få til et like godt

Enighet om forhandlingsgrunnlag

På møte i Århus den 1. juli ble Jordbruks- og konsumentminister Ann-Christin Nykvist og Landbruks- og matminister Lars Sponheim enige om grunnlaget for forhandlinger om ny reinbeitekonvensjon mellom Sverige og Norge.

Endelig mandat og hvem som blir medlemmer i en ny forhandlingsdelegasjon var ikke formelt på plass da Reindriftnytt gikk i trykken 6. september.

Ekspedisjonssjef Leif Forsell i landbrukspolitisk avdeling i Landbruks- og matdepartementet viser til at NRL og Sametinget er konsultert i arbeidet med å oppnevne en ny forhandlingsdelegasjon.

Den tidligere reinbeitekonvensjonen fra 1972 opphørte å gjelde 1. mai i år uten at en ny konvensjon var ferdig framforhandlet. Forsell viser til at det nå ligger et forslag til mandat for de nye forhandlingene på bordet og at man er inne i en prosess med å finne hvem som skal delta fra norsk side. På norsk side har Kjell Eliassen fra Utenriksdepartementet ledet forhandlingene frem til nå, men det kan bli endringer på alle plasser i delegasjonen. Hver delegasjon skal bestå av fire representanter pluss en

sekretær. I Norge skal delegasjonen oppnevnes av Landbruks- og matdepartementet, Utenriksdepartementet, Sametinget og NRL. På svensk side er det tilsvarende Jordbruksdepartementet, Utrikesdepartementet, Sametinget, SSR, som deltar.

Må finne en løsning

Det som imidlertid er klart er at de to nye forhandlingsdelegasjonene bare får tid på seg frem til jul med å legge frem forslag til en ny reinbeitekonvensjon. Et sentralt spørsmål blir å peke ut hvem som skal få beite i hvilke områder. Trolig kan det medføre at det nye forslaget til reinbeitekonvensjon også kan komme i konflikt med reindriftsutøvernes oppfatninger av de samme spørsmål. Den nye konvensjonen skal derfor ikke ta stilling til sedvaneretten eller være uttrykk for nasjonalstatenes holdning i forhold til eventuelt senere rettslige konflikter om beiteretter innenfor konvensjonsområdet. Det bærende elementet skal med andre ord være å få på bordet et konvensjonsforslag der man tar utgangspunkt i hva som gagnar reindriften totalt på lang sikt.

vedlikehold fra begge parter. – Vi mener at fra norsk side har man oppfylt plikten til å skjøtte gjerdet, avslutter Hansen.

Gikk inn i Børgesfjell

I likhet med Troms og Femundstraktene har det også vært episoder i Nordland med svensk rein som er ført urettmessig inn på norsk side. I alt ble det registrert ca 1.500 rein fra den svenske samebyen Wilhelmina Norra i Børgesfjellstraktene i sommer

– men dette ble det ordnet opp i og man ble enige om å føre reinen tilbake. Videre har noen enkeltpersoner stått bak et par mindre episoder i området Krutfjell/Hattfjelldal.

En av årsakene til problemene langs grensen er mangelen på vedlikehold av grensegjerdet. Fra norsk side har det denne sommeren i Nordland vært utført omfattende arbeid på gjerdene både i Børgesfjell, Rana (nord for E12), Balvatnet og Skaiti.

Presses av sju vindmølleparker

Reindrifta på Fosenhalvøya må kjempe om plassen med ikke mindre enn sju vindmølleparker. Distriktsleder Terje Haugen sier det blir vanskelig å drive hvis vindmøllene får overta vinterbeitene. I sommer ble hans egen driftsgruppe også hardt rammet av pastorella bakterien.

Av Per Torbjørn Jystad

Selv fra sommerboplassen ved Stornesvatnet inne i fjellet, blir det ikke lange veien til vindmølleparkene hvis utbyggerne får konsesjoner av Norges Vassdrags og Elektrisitetstilsyn (NVE). To vindmølleparker har allerede fått konsesjon. Den ene (Harkbaksfjellet) var uproblematisk for reindriften. Den andre (Bessakerfjellet) kom i et avgrenset område og reineiere inngikk der en privatrettslig avtale med utbyggeren om økonomisk kompensasjon.

Fem under planlegging

De fem vindparkene som er under planlegging, ser distriktsleder Terje Haugen langt mørkere på; – Kvendalsfjellet, Hareheia og Roan vindpark ligger alle midt i gode og svært tilgjengelige vinterbeiter. Spesielt Hareheia og Roan vil få fatale konsekvenser for oss. De to siste; Sørmarksfjellet og Oksbåsheia berører også viktig beite, men for disse er det nettilknytning med kraftlinjer som får størst konsekvenser.

Ingen av reineiere på Fosen tror heller at disse fem vindparkene er de siste som blir meldt inn.

– Det kommer nok flere prosjekter, og vår oppfatning er at reinen vil sky unna vindmøllene. Både bevegelsene og lyd vil påvirke, sier Haugen.

To driftsgrupper

Den samiske reindriften på Fosenhalvøya er delt i to driftsgrupper med

Sanling ved sommerboplassen. De tre familiene i nordre driftsgruppe holder godt sammen. Fra venstre; Arne Holtan, Elise Holtan, Anna Holtan, Petter Haugen, Terje Haugen, Hilmar Stjern (dreng), Frøydis Holtan, Tone Haugen, John Haugen, Lena Haugen. Hunden May er alltid et midtpunkt.

Foto: Per Torbjørn Jystad

tre driftsenheter i hver. Til sammen deler de på et øvre reintall i vårflokk før kalving på 2100 dyr. Haugen tilhører den nordre gruppen. Han og familien driver der sammen med brødrene Arne og Erling Holtan og deres familier. I den søndre gruppen er det John Kristian Jåma, Leif Arne Jåma og Arvid Jåma som er innehavere av driftsenhetene. De to gruppingene driver helt atskilt.

Det har vært reindrift på Fosen fra gammelt av. På nordre delen drev Anton Jonassen frem til krigen. Kona Sanna solgte dyrene til Lom Tam-

reinlag i krigsårene. Tilsvarende drev Julius Larssen frem til ca. 1960. Paulus Holtan (opprinnelig fra Fauske i Nordland) flyttet inn på Fosenhalvøya med rein på 40-tallet. Arne og Erling Holtan er andre generasjonsdrivere etter Paulus. Videre var to brødre fra Namdalseid Anta og Jakob Johnsen Boere etablert med drift. Anta hadde to sønner – Kåre og Magnar som drev frem til henholdsvis 1994 og 1985. Terje Haugen overtok på sin side driftsenheten fra Magnar Johnsen. Selv kom Terje Haugen som innflytter fra Riast-Hylling reinbeitedistrikt.

Bakterieangrep

Vindmøllesakene overskygger svært mange av de andre problemstillingene reindriften sliter med, men i sommer ble den nordre gruppen hardt rammet med sykdom på kalvene (egen sak). På det tidspunkt Reindriftnytt er på besøk inne ved sommerboplassen lå det an til et godt år, få dager senere så slår det til med et utbrudd av pasturella bakterie og reineiere finner mer enn 50 kalver døde på kort tid.

– En svært tragisk affære for oss, konkluderer Haugen.

– Driftsmessig klarer vi oss relativt bra på Fosen, selv om reintallet nok måtte vært noe høyere for å ha en stabil god økonomi. Vi slipper imidlertid unna mange problemområder med sammenblanding og flytting. Videre driver vi uten kjøretøy sommerstid. Dog har vi noen sjeldne ganger leid inn helikopter i forbindelse med samling, oppsummerer Haugen.

Må drive spredt

Vinterstid er det normal bruk av snøscooter, men sesongen er sjelden lang, og ofte er det problematisk i et så kystnært område å komme seg over dalene mellom de ulike fjellpartiene med snøscooter. Det milde klimaet sørger dog for at man svært sjelden sliter med låste beiter.

– Fordi vi ikke har spesielt store lavressurser i vinterbeitene kan vi hel-

Vindmøllene truer. – Jeg har vondt for å tro at vindmøller og rein kan leve sammen. Kombinasjonen med bevegelse, lyd fra møllene og trafikken inn til anleggene vil ødelegge områdene, mener distriktsleder Terje Haugen i Fosen reinbeitedistrikt. Utsikt mot Stornesvatnet og grensefjellet Daapma der merkegjerdet skimtes helt på toppen.

Foto: Per Torbjørn Jystad

ler ikke holde dyrene samlet gjennom vinteren. Også sommerstid blir det en viss spredning, selv om flokkene da svært ofte er i områdene nært sommerboplassen, forsetter han.

En liten times gange fra sommerboplassen stikker grensefjellet, Daapma, mellom Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag opp. På toppen som er på ca. 640 meter har reindriften sitt merkegjerd. Slakteanlegget ligger lenger nord ved Meungen.

Forholdet til landbruket, som står sterkt i både Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag karakteriser kona, Tone Haugen, som svært godt.

– Det har vært få konflikter de senere årene, sier hun.

Tone trekker også frem at det samiske stadig står sterkere på Fosen. Barna får sørsamisk undervisning i skolen og både kulturen og historien er mer fremme i lyset enn tidligere.

Ulik praksis

Driftsgruppen har ikke mindre enn to fylkesmannsembeter og 11 kommuner og forholde seg til. Både verneinteresser og hyttebygging er gjengangere i sakspapirene som sendes ut.

– Skal vi sette det litt på spissen kan vi vel si at når det gjelder verne spørsmål kunne vi godt tenkt oss å forholde oss til den praksisen man følger i Sør-Trøndelag med en ikke så veldig restriktiv linje. Når det gjelder hyttebygging er det stikk motsatt. Der opplever vi at Nord-Trøndelag

er strengest, noe som passer oss best. Haugen legger til at i forhold til hyttebygging er det alfa og omega at de høyfjellsområdene man har ikke bygges. – Det ser det ut til at det er en praksis som nå blir fulgt opp.

Rovdyrpolitikken er et annet tema som følges nøye. Distriktene har ikke vært for mye plaget de senere årene, men først på 90-tallet var det store tap til gaupe. Både gaupe og jerv er det fortsatt, men den største plagen vi har er nok ørna som tar en stor andel kalv tidlig på året, poengterer Haugen.

Et samisk område

Rundt sommerboplassen ved Stornesvatnet trenger man heller ikke å gå langt for å finne rester av den gamle samiske kulturen.

– Dette området har vært en kjerne i reindriften på Fosen, forklarer Haugen.

Den gamle gammeplassen ligger som en fredet plett like ved de nyere hyttene. Grensefjellet Daapma med merkegjerdet ruver i sør. Distriktslederen tar også Reindriftnytt med til den gamle melkegropa og forteller om tangen ute i Stornesvatnet der det ble samlet rein i eldre tider.

– Vi har også forsøkt å samle rein ute på tangen, men da svømte reinen bort, forteller han.

Noen hemmeligheter fra gamle tider har man ennå ikke helt funnet ut av.

Dødsbakterier tok kalvene

Reineierne på Fosen trodde lenge at 2005 skulle bli et godt år, men midt i juli slo pastorella bakterien til. På kort tid ble over 60 kalver funnet døde. Nå frykter man kanskje så mye som 90 prosent av kalvene er gått tapt.

Prøvene fra dyrene ble analysert på laboratoriet til Veterinærinstituttene både i Trondheim og Oslo, og den nedslående nyheten til reineierne i den nordre driftsgruppen var at dyrene var rammet av et utbrudd av pastorella bakterien.

– Det er en vanlig bakterie som finnes øverst i luftrøret til alle klovdyr. Selve sykdomsutbruddet kom nok som en følge av stress og store temperaturforandringer, forklarer distriktsleder Terje Haugen.

Det er han selv og familien til Arne og Erling Holtan som er rammet. Driftsgruppen på søndre del av Fosen styrte klar av utbruddet.

– Vi kan nok regne med at et betydelig antall kalv er tapt. Foreløpig har vi funnet ca. 60 døde dyr, men vi ble frarådet å fortsette kalvemerkingen av veterinærene ved Mattilsynet for å unngå å stresse dyrene mer enn nødvendig, sier Haugen.

Varme og stress

Tre ganger hadde man grupper med dyr inne til merking opp på grensefjellet Daapma, sør for sommerboplassen. Det var sterk varme i disse julidagene – men Haugen forklarer at man har merket kalv under slike forhold i mange år. Etter den siste merkingen ante man likevel uråd da de første døde kalvene ble funnet. Haugen tror at kombinasjonen av varme, støv og få områder med snøskavler der dyra kunne unngå åte og innsekt, kan ha fremprovosert de svært alvorlige konsekvenser. I tillegg har det vært uvanlig mye ørn i sommerbeitelandet,

– Tapene for oss blir store, sier Haugen. Erstatningsordningene dekker heller ikke opp det tapet man

På vei. Tommy (sønn til Tone Haugen) og Siv Holtan (kona til Erling Holtan) på vei over fjellet til sommerboplassen. Hunden Scott tar også en pust i bakken.

Foto:

Per Torbjørn Jystad

har på å miste en årsklasse med produksjonsdyr. Videre må man søke om dispensasjon i forhold tilskuddsordningen.

– Ja, dette ble en sørgelig sommer. Hvor mange dyr som er gått tapt får vi imidlertid ikke rede på før til vinteren når vi samler for å slakte, avslutter han.

Dyktige reineiere

Veterinær Jon Singsaas i Mattilsynet gir reindriften på Fosen det beste skussmål når det gjelder dyrevelferd. Han var selv til stede under kalvemerkingen. Under befarings fra helikopter observerte man i ukene etter ca 450 dyr – der det var svært få kalver i flokkene.

– I verste fall kan helt opp mot 90 prosent tilsvarende over 500 kalver være døde. Men her må vi ta noen forbehold og avvente en telling når dyra samles igjen til vinteren, sier Singsaas.

Blant kadavrene som er funnet ble det tatt prøver av beinmarg fra lårbein og alle prøvene viste den samme bakterien. Så langt er det videre bare funnet et kadaver av voksne dyr.

Singsaas mener at man nå bør se nærmere på hva som kan forårsake slike utbrudd og peker blant annet på smitteveier mellom storfe, småfe og rein som et område man vet lite

om. Effektive mottiltak er det likevel få av. Vaksiner finnes ikke. Sykdommen kan bekjempes med antibiotika, men å få gitt den til dyrene i tide er nesten praktisk umulig. Da står man igjen med å spre dyrene mest mulig for å hindre smitte.

Også i Nordland

I tillegg til angrepet på Fosen ble det i sommer registrert tre sykdomsutbrudd i Evenestraktene i Nordland. To av disse hos rein. Fire reinkalver og ei simle ble funnet død på Tjeldøya i Tjeldsund kommune. Fem kalver og ei simle ble funnet død ved Liakollen ved Evenes flyplass.

Pastorellainfeksjoner arter seg enten som lungebetennelse eller blodforgiftning og opptrer vanligvis i sommerhalvåret. Sykdommen slår dog sjelden ut i større registrerte utbrudd på rein. De største utbruddene med flere tusen døde dyr stammer fra svensk side i Arjeplog og Pite Lappmark i 1912–13. I 1924 herjet sykdommen i Jämtland. I Nord-Norge har det vært flere utbrudd i årene 1910 til 1915 og i slutten av 30-årene var det et ondartet utbrudd i Børgesfjell-traktene. I 1959 var Jämtland igjen hardt rammet etter en tørr sommer. Tilsvarende hadde man spredte tilfeller på Hardangervidda men da om vinteren 1961.

Har to år på seg

Prosjektet Ressurscenter for natur- og reindriftstjenester har fått to millioner kroner og to år på seg til å bevise sitt eksistensgrunnlag.

Av: Agnar Berg

– Etter to år er det tre muligheter. Den ene er at vi lykkes. Vi har fått oppdrag og er i lønnsom drift i 2008. Den andre muligheten er at vi ikke har fått oppdrag, men at staten er villig å gi oss mere tid og midler til nå jobbe videre. Den tredje muligheten er at vi ikke har fått oppdrag og setter strek for videre planer, sier styreleder for prosjektet Ressurscenteret for natur- og reindriftstjenester, Anders J.H. Eira.

Må skaffe oppdrag

I styringsgruppen for Ressurscenteret, som Eira er leder for, deltar også representanter fra NRL, Aetat, Finnmark fylkeskommune og Kautokeino kommune.

Ressurscenteret ble i sommer opprettet av Kommunal- og regionaldepartementet som et to-årig prosjekt. Formålet med prosjektet er å etablere arbeidsplasser for reineiere som har avviklet driften. Greier en i løpet av to år å skaffe oppdrag, vil prosjektet fases ut og det vil bli dannet et selskap.

– Vi får ta stilling til selskapsformen når den tid kommer. Men det er ikke usannsynlig at det blir et aksjeselskap. Da vil det stilles krav til at vi kan stå på egne bein. Det vil si at vi må drive lønnsomt, sier Eira.

I sommer ble prosjektlederstillingen lyst ut. I disse dager jobber styret

Anders J. H. Eira er styreleder for prosjektet Ressurscenteret for natur- og reindriftstjenester.

Foto: Agnar Berg

med å velge ut den rette personen for stillingen.

Prosjektlederens viktigste jobb er å skaffe arbeidsoppdrag, markedsføre Ressurscenteret, samt å synliggjøre behovet for tjenestene til Ressurscenteret rundt om i bedrifter og offentlige etater.

Utnytte reindriftskompetanse

Det har vært snakk om å etablere et ressurscenter for reindriftstjenester i mange år. Hensikten med det har vært å skaffe jobb til reineiere som har måttet avvikle driften av forskjellige årsaker. Reineierne sitter inne med en unik kompetanse både om reindrift og natur. Denne kompetansen mener mange kan utnyttes kommersielt ved at de tidligere reindriftsutøverne kan påta seg oppdrag for private bedrifter og offentlige etater.

– Det er mange potensielle opp-

dragsgiver. Noen eksempler på mulige oppdragsgivere er Reindriftsforvaltningen, forskningsinstitusjoner, Finnmarkseiendommen, kommuner og fylkeskommuner. Det oppdraget vi først og fremst har sjanse å få i havn er reintellingen for Reindriftsforvaltningen. Det vil være veldig viktig for oss å få dette oppdraget slik av vi vet at vi har noe i bunnen, sier Eira.

Reindriftssjef Johan Ingvald Hætte sier at Reindriftsforvaltningen ser positivt på det å sette ut en del oppdrag til Ressurscenteret.

– Det er en del formelle ting som må undersøkes først. Det er for eksempel Reindriftsforvaltningen sin jobb å telle rein. Vi må se på hvordan det lar seg gjøre å sette bort denne jobben, sier Hætte.

Eira ser for seg oppdragstyper som for eksempel beitekartlegging for forskningsinstitusjoner, kartlegging av roviltskader, løyepesticking, prøvofiske, reparasjoner av gjerdene og oppdrag knyttet til arbeidstopper i selve reindriften.

Også folk utenfra

Ressurscenter-prosjektet holder til i Kautokeino. Det eventuelle selskapet vil også ha base i Kautokeino. Det betyr imidlertid ikke at selskapet bare skal ha Vest-Finnmark som sitt virkeområde. I prinsippet skal selskapet ta oppdrag over hele landet. Den kan også bli aktuelt å tilsette folk som har en annen bakgrunn etter behov.

– Det kan være folk med en spesiell kompetanse. Slike ting må vi tilpasse etter hvilke oppdrag vi får.

Historien viser at det ikke er

enkelt å etablere en ny bedrift som skal gå lønnsomt over tid og jeg vet at vi står overfor store utfordringer.

Den tidligere statssekretæren i Kommunal- og regionaldepartementet tar ikke lett på oppgaven. – Nei, det blir mye jobbing fremover for å skaffe oppdrag. Både prosjektlederen, styret og jeg selv vil få nok å gjøre. Greier vi å få oppdrag som vi kan gjennomføre med høy kvalitet er jeg veldig fornøyd, sier Eira.

Eira er utdannet siviløkonom. Han har bakgrunn fra reindriften. Han sitter i dag i distriktsstyret for 26 Lákkonjárga. Han har jobbet både for NRL og Reindriftsforvalningen. Før han ble statssekretær for fire år siden var han banksjef i to år i Sparebanken i Kautokeino. Nå er Eira direktør ved Samisk Høgskole.

Ressurscenteret skal gi arbeid til reinieiere som har valgt å slutte i næringen. Disse sitter også inne med en unik kompetanse som skal kunne selges som tjenester til private bedrifter og offentlige etater.

Illustrasjonsbilde: Agnar Berg

Bjørkeskogen angrepet

Bjørkeskogen i spesielt nordre og vestre del av Kautokeino er angrepet av fjellbjørkemåler.

Av: Agnar Berg

– Vi har i sommer fløyet med helikopter på kryss og tvers av Finnmarksvidda i forbindelse med noen beiteforsøk vi har der. Vi var ikke der

for å observere skader av bjørkemåler, men på våre turer kunne vi se at skogen spesielt i nordre og vestre del av Kautokeino kommune var hardt rammet, sier forsker Eldar Gaare i Norsk institutt for naturforskning, NINA.

36 kuldegrader

For den som kjører bil over vidda er det heller ikke vanskelig å få øye på bjørkeskog som er angrepet av bjørkemåler.

– Skogen kan tåle to sesonger, kanskje også tre før den dør. Det som vil ta knekken på bjørkemåleren er kulde. 36 kuldegrader er det magiske tallet den ikke tåler. Ett minutt med 36 grader er nok. En høyere temperatur over tid vil også ta knekken på den, for eksempel 30 kuldegrader i noen dager, sier forsker Arne Nilsen ved Tromsø Museum.

Nilsen sier videre at det ser ut som bjørkemålangrepene har en syklus på cirka 10 år. Bjørkemåleren går gjennom flere stadier i sin livssyklus. Som sommerfugl kan den spre seg ved å fly. Den legger egg og det er

eggene som fører livet videre over vinteren. Bjørkemålerlarven kan spinne tråder og larven kan tas med vinden flere kilometer.

– I de årene det ikke er bjørkemålerangrep, kan vi heller ikke finne spor av bjørkemåleren, sier Nilsen.

Mer lys gir mer lav

Nilsen sier videre at når alt lauet på bjørketrærne er «spist opp» av måleren, så kan den gå over på bakkevegetasjonen.

Uten blader får ikke bjørkeskogen bygd seg opp «reserver». Den må tappe av de reservene den har for å produsere nye blader og det kan den altså greie i to eller tre år.

– Det er ikke gjort noen studier på hva som skjer med reinbeitene etter at bjørkeskogen dør. Men generelt kan jeg si at når skogen dør så slippes det mer lys til og det er gunstig for reinlaven. Men her er det mange variabler som spiller inn så en kan ikke uten forskning si at det er ubetinget bra for reinen at bjørkeskogen dør, sier Gaare.

Bjørkeskogen i deler av Vest-Finnmark er hardt rammet av bjørkemåler. Vetle Andreas Ojala Berg ser på skadeverket til det lille insektet.

Foto: Agnar Berg

Boazosápmelaš náittusdiliin lea doallu dábálaččat isida namas. Muhto dat ii mearkkaš abte nissonolbmui eai leat vuoigatvuođat bohccuide. Govva ii gula áššái.

I et reindriftsekteskap er det i de fleste tilfeller mannen som er driftsenhetsinnehaveren. Men det betyr ikke at kvinnen ikke har rettigheter i reinflokken. Bildet har ingen tilknytning til saken.

*Illustrasjonsfoto:
Berit Anne Sara Triumf*

Náittusearráneamit leat moalkás áššit

– Lean jurddašallan daid náittusearroáššiid birra mat leat beaggán boazodoalus mañemus áiggiid, muitala boazodoallopoltiikkár Berit Marie Eira.

*Čállán Agnar Berg
Jorgalan Inger Anna Eira-Andersson*

Eira lea bajásšaddan boazodoalus Guovdageainnus. Son lea orohat 41:s Beaskkáddasis eret, ja lea náitalan orohat 35 A:ii Fávrrorsordii. Son ovddasta Johttisámiid listtu Guovdageainnu suohkanstivrras.

Váddáset dilli

Dán áiggis mas dál eallit dáidet eanet boazosápmelaš bárragottit earránit, go dan maid ovdal leat dahkan, dadjá Berit

Ikke enkelt med skilsmisse

– Skilsmissesakene som har vært i reindriften den siste tiden får meg til å stoppe opp og tenke, sier reindriftspolitiker Berit Marie Eira.

Av: Agnar Berg

Eira er oppvokst i reindriften i Kautokeino. Hun kommer fra distrikt 41 Beaskádas og har «giftet seg inn» i distrikt 35 A Fávrrorsorda. Hun representerer Flyttsamelisten i Kautokeino kommunestyre.

Mer komplisert

I den tiden vi lever i blir det nok flere og flere skilsmisser i reindriften, sier hun.

Marie. Son jáhká maid náittusearráemiid boazodoalus leat váddáseabbon go mudui servodagas.

– Boazodoallu lea eallinvuohki. Náittusearráemi geažil soaitiba goappaš beallelaččat šaddat guoddit boazodoalu, ekonomiiija geažil. Dat lea vahát – erenoamážit mánáide. Nissonolbmui guhte lea eret eará orohagas, soaitá leat vátis beassat máhccat iežas orohahkii. Ja jáhkán leat vátis áššin jus bárragoddi mas nissonolmmoš ii gula boazodollui, earráneaba, dadjá Eira.

NBR' nubbinjodiheaddji, Ellinor Guttorm Utsi, ballá náittusearráemiid boazodoalus šaddat seamma dábálažžan go mudui servodagas.

Gullelašvuoha lea deatalaš

– In áiggo goabbeli ge dadjat movt earráemiid bisseha. Muhto jáhkán lea mávssolaš ahte nissonolbmus lea nanu gullelašvuoha boazodollui. Jus dan galgat olahit, de fertet lágídit dili nu ahte nissonolbmot besset leat fárus boazodoalu doaimmain. Okta vejolašvuoha galggašii leat ahte «lonista» su eret fásta barggus muhtun áiggiid jagis. Seammas galgá dili láhčit nu ahte mánát ožžot oahpahusa go leat bearraša mielde boazobarggus, lohka Guttorm Utsi.

Oslo universitehta Professor dr.juris Kirsti Strøm Bull lea mángga jagi bargan boazosápmelaččaid riektedilálašvuodain. Strøm Bull lea maiddá seniordutki Davviriikkaid Sámi Instituhtas Guovdageainnus. Strøm Bull lohka ahte vaikko náittusbeallelaččain ii leat sierraopmodat, de sáhtta anjke leat nu ahte opmodat ii juhkkovuvvo beliin goabbáinai.

– Dat opmodat mii lea go náitala, ii galgga juhkkovuvvot. Árbi ja skeaŋkkat maid oažžu náittusdilis, eai ge galgga juhkkovuvvot, čilge son.

Bohccot skeaŋkan

Sihke dat maid oamasta go náitala, dat maid oažžu skeaŋkan ja dat maid árbe, sáhttet leat bohccot. Muhto movt de lea jus isit addá eamidii bohccuid skeaŋkan?

– Skeaŋkkaid maid nubbi náittusbeallelaččat addá nubbái, galgaba beallelaččaguovttos juohkit, dadjá son.

Mearkkaid dáfus čilge Strøm Bull ahte dat bohccot mat leat merkejuvvon mánáide, eai galgga seaguhuvvot earrosoahpamušaide. Dat bohccot gullet mánáide. Náittusbeallelačča guktui ii leat mearkkašupmi goappá mearkkas bohccot leat. Dat galget anjke juhkkovuvvot beliin goabbáinai.

Eamit ferte ásahit sierraopmodaga jus háliida doalahit iežas bohccuid maid isit lea sutnje merkon, earrosoahpamuša olggobealde. Dan seamma ferte dahkat jus «eará skeaŋkkat» maid náittusbeallelaččat lea náittusdilis addán, eai galgga seaguhuvvot earrosoahpamušii. Earráneamit eai leat dásožii leamaš nu dábálaččat boazodoallobearrašiin.

– Nu lea, ja náittusearráemiide ii leat ILO-konvensjuvna áššáigullelaš go dan vuodđun lea boares geavat ja vieruiduvvan vuoigatvuoha. Danne ferte norgga lága atnit ášševuodđun, čilge Strøm Bull.

Eira sier videre at hun tror skilsmisser i reindriften er mer komplisert enn skilsmisser ellers i samfunnet.

– Reindriften er også en livsstil. En skilsmisse kan føre til at begge parter av økonomiske grunner må forlate reindriften. Det er en uheldig situasjon – ikke minst for ungene. I tillegg kan det være slik at kvinnen som kommer fra et annet reinbeitedistrikt får problemer med å komme tilbake dit igjen. Jeg ser også for meg at det kan bli problemer ved en skilsmisse der mannen er gift med en kvinne som ikke har tilknytning til reindriften, sier Eira.

Nestleder i NRL, Ellinor Guttorm Utsi, sier at hun frykter at skilsmisser i reindriften skal bli like vanlig som det er ellers i samfunnet.

Viktig med tilknytning

– Jeg skal ikke si at vi kan gjøre det ene eller det andre for å stoppe denne trenden. Men jeg tror at dette med at kvinnen har en sterk tilknytning til reindriften kan være et viktig bidrag. Skal vi få det til må vi være villige til å legge til rette for at kvinnene kan være med i driften. Det kan for eksempel gjøres ved å kjøpe henne ut av den «faste» jobben deler av året. Samtidig må det legges til rette for at ungene kan få undervisning når de er sammen med familien på fjellet, sier Guttorm Utsi.

Professor dr. juris Kirsti Strøm Bull ved Universitetet i Oslo har i mange år arbeidet med reindriftsamers rettstilling. Strøm Bull er også seniorforsker ved Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino. Strøm Bull sier at det er flere tilfeller i et ekteskap uten særeie der en ikke deler likt.

– Det en tar med seg inn i ekteskapet skal ikke deles. Arv og gaver som man mottar mens man er gift skal heller ikke deles, sier hun.

Rein som gave

Både det man har med seg inn i ekteskapet, det man mottar som gave og arv kan være rein. Men hva om ektemannen gir kona rein i gave?

– Gaver fra den ene ektefellen til den andre skal deles mellom ektefellene, sier hun

Strøm Bull sier videre at når det gjelder reinmerker så skal den reinen som er merket over på barna holdes utenfor et skilsmisseoppgjør. Dette er rein som tilhører barna.

Mellom ektefellene betyr det ikke noe om reinen står på konas reinmerke eller på mannens. Reinen skal uansett deles likt.

For at kona skal kunne holde reinen som mannen har merket over på henne unna et skilsmisseoppgjør, så må det opprettes særeie. Det samme må det gjøres hvis «andre gaver» fra en av ektefellene under ekteskapet skal holdes unna skilsmisseoppgjøret.

Skilsmisse er et relativt nytt fenomen i reindriftsfamilier.

– Ja og da er ikke ILO-konvensjonen relevant siden den bygger på gammel praksis og sedvanerett. Derfor er det norsk lov som må anvendes, sier Strøm Bull.

Ekonomalaš vejolašvuodat

Advokáhtta Trond Biti Kárášjogas oaiivilda náittusearrá-nemiid boazodoalus leat váttis áššin.

– Jurddašetnot ahte isidis leat 500 bohcco go náitala. Ealu árvu lea sullii beannot miljovna kruvno. Eamidis eai leat bohccot dalle go náitaleaba. Go leaba vihtta jagi leamaš náitosis, de earráneaba. Sudnos lea oktasaš opmo-dat, ja prinsihpalaččat galggašii dalle ealu árvu juhkkovot beliin goabbáinai go earráneaba, muhto guhte boazo-eaiggádiid suitá lonistit nuppi oasi 750 000 kruvdnu, lohká Biti.

Jus dievdoolmmoš lei vuovdit ealu ja bidjat ruda kontui beavvi ovdal go náitaleigga, de livččii sus leamaš riekti oažžut olles supmi alces go earráneaba. Eallu ii leat de go ruhta, dan árvu rievddada. Bohccot lassánit, njuvvojuvvojit, ja dollui šaddá bidjat bargonávccaid.

Biti čilge maid ahte go dat vihtta jagi leat gollan, de lea dievdoolmmoš bidjan olu resurssaid dan 500 bohccu. Danne ii leat ollenge diehttelas ahte árvu galgá juhkkovot guovtte sadjái.

Biti čilge ahte ferte maid guorahallat makkár ekonomalaš vejolašvuodat sus leat guhte «duvdiluvvo» eret. Eanas dilálašvuodain lea doallu isida namas, ja go bárragoddi earrána de šaddá nissonolmmoš guoddit boazodoalu.

– Man olu son oažžu go earráneaba, lea dan duohken lea go son leamaš ruovttueamidin mañemus ággiid náit-tusdilis, vai lea go sus fásta bargu buriin dietnasiin. Jus lea barggus leamaš, de dáidá birget buorebut ekonomalaččat, ja dalle ii oaččo nu stuora oasi go de jus livččii leamaš ruovttueamidin.

Berit Marie Eira oaiivilda ahte náittusearráneamit boazodoalus leat váddáseappot go earráneamit bárragottiid gaska muđui servodagas.

Berit Marie Eira mener at skilsmisser i reindriften er mer komplisert enn skilsmisser ellers i samfunnet. – Vi kan nok også forvente flere skilsmisser i reindriften, sier hun

Govva/Foto: Agnar Berg

Økonomiske muligheter

Advokat Trond Biti i Karsjok sier at skilsmisser i reindriften ikke er enkelt.

– La oss si at mannen har 500 rein den dagen de gifter seg. Flokken har en verdi på halvannen million kroner. Hun har ingen rein når de gifter seg. Etter fem år skilles de seg. De to har felleseie og i prinsippet så skulle verdien av flokken vært delt mellom dem ved skilsmissen, men hvilken reieneier kan «tåle» å betale ut 750.000 kroner, sier Biti.

Hvis mannen dagen før de giftet seg hadde solgt reinen og satt pengene inn på konto, ville han ha krav på å få hele beløpet med seg ved en skilsmisse. Reinflokken, i motsetning til penger, er stadig i «endring». Dyr fødes og slaktes og det legges inn arbeidsinnsats.

Biti sier videre at et annet aspekt er at etter fem år så har han brukt mye ressurser på de 500 dyrene at det er ikke åpenbart at verdien skal deles på to.

Biti sier at en også må se på hvilke økonomiske muligheter parten som må «ut» har. I de aller fleste tilfellene er det mannen som har driftsenheten og ved skilsmisse er det altså kvinnen som må forlate reindriften.

– Det vil gjøre forskjell på hva hun får med seg ut avhengig av om hun har vært hjemmeværende i den tiden de har vært gift eller om hun har fast jobb med god inntekt. Er det siste tilfellet, så regner en med at hun i større grad er i stand til å ivareta sine økonomiske forpliktelser og hun får ikke like mye med seg ut av «reindriftsekteskapet» som om hun hadde vært hjemmeværende.

Advokáhtta Trond Biti lohká boazodoalus leat unnán riektegeavat náittusearroáššin. – Ja vaikko vel livččii ge riektegeavat dakkár áššin, de ii leat das nu olu ávki go áššit leat nu iešgudetlágánat, dadjá son.

Advokat Trond Biti i Karsjok sier at det er lite rettspraksis på skilsmisser i reindriften. – Selv om en får rettspraksis på dette så vil det ikke gi så mye veiledning fordi sakene er så forskjellige, sier han.

Govva/Foto: Agnar Berg

Mánáid vuhtiiváldit

Biti rávve áсахit sierraopmodaga jus nuppi náittusbeallelaččas leat bohccot go náitala, ja nuppis eai leat.

– Jus sierraopmodaga ásaheapmi orru leamen badjelmearálaš nuppi guovdu, de lea vejolaš rievdadit soahpamuša. Go lea sierraopmodat, de sáhtta lonistit beallelačča oasi mánáid dihte, muitala kárášjohtadvokáhtta.

Biti ii loga boazosápmelaččaid dábálaččat áсахit sierraopmodaga. Guovddázis ovttasássiid dáfus lea goabbá bohccuid oamasta.

– Leat guokte ášši mat earuhit «boazodoallonáittusdiliid» eará náittusdiliin. Vuostazettiin čájeha statistihkka ahte boazosápmelaččat hárv earránit. Dasto dáhttuba goappašagat mánáide buori, ja goappašagat ipmirdeaba ahte jus isida ovdii «billista» nu ahte son šaddá heaittihit doalus, de vahágahttojuvvojit mánát go boazodoalu ekonomalaš vuoddu jávká.

Riektegeavat

Biti muitala maiddái ahte maŋnel náittusearu sáhttet leat garra sosiála gáibádušat bisuhit ráfálašvuoda.

– Boazodoalus leat ustibat mávssolaččat. Go leat buorit oktavuodát ovdamearkka dihte jus ribahat bohccuidat mastat nuppiid ellui, de soaittát beassat viežžat ruovttoluotta juohke bohcco. Jus lea leamaš soabameahtunvuohhta, de ii soaitte oktage du bohccuin šat ilbmat. Dakkár dilálašvuodát váikkuhit maiddái náittusearránemiid oktavuodas, dadjá Biti.

Biti lea bargan áššiiguin main sihke ovttasássiit ja náittusbeallelaččat leat earránan.

– Boazodoalus lea unnán riektegeavat náittusearránemiid ja ovttasássierránemiid dáfus. Ja vaikko vel livččii ge riektegeavat dakkár áššiin, de ii leat das nu olu ávki go áššit leat nu iešgudetlágánat, dadjá Biti.

Hensyn til barna

Biti sier at hans råd er å opprette særerie når den ene parten har med seg rein inn i ekteskapet og den andre ikke har det.

– Hvis særerie oppfattes som urimelig i forhold til den andre parten fordi denne bidrar veldig mye så er det mulig å endre avtalen. Ved skilsmisse kan en selvfølgelig når en har særerie også av hensyn til barna betale den andre parten ut, sier karasjokadvokaten.

Biti sier videre at det ikke er vanlig med særerie blant reindriftssamene. Ved samboerskap er det hvem som eier reinen som er det sentrale.

– Det er to ting som skiller at «reindriftsekteskap» fra andre ekteskap. For det første viser statistikken at det er få skilsmisser blant reindriftssamer. For det andre så ønsker begge at barna skal ha det bra og begge er klar over at hvis en «ødelegger» for mannen slik at han må avvikle driften, så blir også barna skadelidende i og med at det økonomiske grunnlaget for å drive med rein blir tatt bort.

Rettspraksis

Biti sier at en heller ikke skal undervurdere betydningen av det sosiale presset for å bevare freden etter en skilsmisse.

– I reindriften er det viktig å ha venner. Tenk deg det tilfellet at en del av din flokk blandes sammen med nabo-flokken. Det er helt avgjørende om du får alle dyrene tilbake om naboen er en god venn. I verste fall er han din fiende og du får ingen dyr tilbake. Slike ting spiller også inn ved skilsmisser, sier Biti.

Biti har hatt saker i reindriften der både samboere og gifte har gått fra hverandre.

– Det er lite rettspraksis på skilsmisser og samboerskap som ryker i reindriften. Selv om en får rettspraksis på dette så vil det ikke gi så mye veiledning fordi sakene er så forskjellige, sier Biti.

Reindriftnytt • Boazodoallo-odđasat

ANNONSEINFORMASJON 2004–2005

Reindriftnytt har et opplag på nærmere 3.000 eksemplarer og utgis gratis til samtlige driftsenheter i Norge. Bladet kommer ut 4 ganger i året.

Vi mener at Reindriftnytt er den beste markedsplassen for kommuner, fylkeskommuner, utdanningsinstitusjoner, reindriften og bedrifter som retter seg mot næringen.

Det er ingen andre aviser eller tidsskrifter som når så mange i reindriften som Reindriftnytt.

Format	Sort	Sort+1	Sort+2	4 farger
1/1 side	3.600	4.200	4.800	5.400
1/2 side	2.200	2.800	3.400	4.000
1/3 side	1.900	2.500	3.100	3.700
1/4 side	1.400	2.000	2.600	3.200

Prisene er eks. mva. og forutsetter ferdig annonsemateriell.

Annonsebestilling og materiell

MediaRing AS v/Oddbjørn Sarilla
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04 – Fax. 78 45 70 05
E-post: sarilla@mediaringen.com

Usynlige reingjerder

Reingjerdene tid kan om noen år være historie. Global posisjonssystem, GPS, koblet med datateknologi kan holde reinen i «virtuelle gjerder».

Av: Agnar Berg

«Virtuelle gjerder» er ikke fysiske gjerder med flettverk og gjerdestolper, men «linjer» med koordinater på en dataskjerm. Ideelt sett så skal reinen holde seg innenfor «linjene». For at den ikke skal krysse linjene får den beskjed gjennom en mottaker som er montert til en klave på dyret.

Fra USA til Finnmarksvidda

Det er gjort forsøk med «virtuelle gjerder» på kveg i New Mexico i USA og nå ønsker en å gjøre et småskalaforsøk på rein i Finnmark.

Når kyrne i New Mexico nærmer

Ole Kristian Severinsen i Alta Utviklingsselskap mener det er verdt å finne ut om det lar seg gjøre å holde reinen i et «virtuelle gjerder».

Foto: Agnar Berg

Det er helt grunnleggende for å finne ut om «virtuelle gjerder» går an å bruke på rein om reinen reagerer tilfredsstillende på stimuli som lyd og strømstøt.

Foto: Per Torbjørn Jystad

seg «gjerdet» får de beskjed om at de ikke skal krysse «gjerdet». Grovt sagt så blir de styrt av lyd og eventuelt elektriske støt. Hvis kua kommer opp til «gjerdet» med sin venstre side vendt mot gjerdet, aktiviseres en lyd fra venstresiden av klaven. Ideen er at det skal få henne til å dreie vekk fra gjerdet. Hvis hun ikke reagerer på lyden, vil hun få et strømstøt.

Forsøk gjort av professor Dean M. Anderson i New Mexico viser at kyrne i de aller fleste tilfellene trekker seg vekk fra gjerder ved bare å høre lyden.

Økologisk fremskritt

– Det er slett ikke sikkert at de «virtuelle gjerdene» fungerer for rein. Men det er verdt å finne ut om det virker, sier Ole Kristian Severinsen i Alta Utviklingsselskap, Alut.

Meningen er at Alut skal gjennomføre et prosjekt med «virtuelle

gjerder» i samarbeid med Samisk Høgskole og to eller flere reineiere i Vest-Finnmark. Det er søkt støtte til prosjektet fra Reindriftens utviklingsfond.

– Hvis dette virker på rein vil en kunne gjerde inn de områdene en ønsker uten å sette noen fysiske spor eller gjerder. I seg selv vil det være et stort økologisk fremskritt. I tillegg vil reineierne ha oversikt over hvor flokken er til enhver tid. Teknologien gjør det også mulig å «montere» sensorer på reinen som gir beskjed om hva reinen gjør, om den for eksempel spiser, sier Severinsen.

Småskalaforsøk først

Det er Alut som har prosjektledelsen på prosjektet som har fått navnet «Virtuelle gjerder i reindriften». Severinsen sier at en ønsker å etablere en arbeidsgruppe som skal bestå av representanter fra Alut, reineiere,

Samisk Høgskole, Geo Finnmark, Reindrifftsforvaltningen og Reindrifftsskolen. Gruppen skal se på hvordan småskalaforsøket med rein kan gjennomføres.

– Det som blir grunnleggende å finne ut er om reinen har en slik adferd at det lar seg gjøre å «styre» den med stimuli som lyd og strømsstøt. Hvis den lar seg styre er det naturlig å gå videre med et storskala-forsøk. Det vil si at en gjør forsøk med flere dyr. Hvis ikke reinen reagerer på stimuli er det ikke noen grunn til å gå videre, sier Severinsen.

I småskalaforsøket er det snakk om 4–5 dyr under naturlige forhold i felt.

– Hvis det viser seg at virtuelle gjerder er noe reindriften kan bruke så kunne en for eksempel tenke seg at det kunne tas i bruk i forbindelse med å holde reinen unna tettbygde områder. Jeg tenker blant annet på at det kunne løse konflikten med «byrein» i Hammerfest, sier Severinsen.

Må finne lederreinen

Selv om teknologien som anvendes i forbindelse med «virtuelle» gjerder ikke er billig, så har en i USA funnet ut at det er penger å spare på det i forhold til å sette opp vanlige gjerder som i tillegg må vedlikeholdes. Det å flytte et vanlig gjerde er både dyrt og arbeidskrevende. Å flytte et «virtuelt gjerde» gjøres i løpet av noen sekunder på datamaskinen.

En av utfordringene i USA har vært å finne lederkua, eller lederkyrne. Det er lederkyrne som trekker med seg flokken. Dermed er det bare nødvendig å ha mottaker- og «stimuliutstyr» på lederkyrne.

– Samme ideen er også gjeldende for reindriften. Vi må finne dyrene som trekker med seg de andre. Derfor blir kunnskapen til reineierne om sin egen flokk veldig viktig, sier Severinsen.

Severinsen understreker at den nye «gjerdeteknologien», hvis den virker på rein, kun vil være et supplement til tradisjonell gjeting.

Vil få ned landsmøte-kostnadene

Leder i NRL, Aslak J. Eira, vil ha ned kostnadene for NRLs landsmøter. – Vi bruker alt for mye penger på å arrangere landsmøtene, sier NRL-lederen.

Foto: Agnar Berg

Leder i NRL, Aslak J. Eira, ønsker enten å redusere antall delegater til NRLs landsmøter, eller å holde landsmøter hvert annet år.

Av: Agnar Berg

– Vi er en liten organisasjon og en stor del av organisasjonspengene går til å arrangere landsmøtene. Det er et betydelig potensial for å redusere kostnadene om vi enten kutter ned på antall landsmøter eller om vi kutter ned på antall delegater, sier Eira.

Stort potensial

Eira opplyser at regningen fra et landsmøte beløper seg på rundt en halv million kroner.

Reglene er at lokallagene kan stille

med ett delegat for hver 10. medlem. I fjor stilte Kautokeino med 30 delegater. I Bodø i juni var det noen færre.

– Skal vi holde fast ved våre regler og samtidig ha landsmøte hvert år, kan det bli veldig dyrt å arrangere landsmøtene. For husk at det i Kautokeino er et potensiale for over 600 medlemmer hvis samtlige som kunne være medlem i NRL ble det. Det betyr 60 delegater fra Kautokeino, sier Eira.

Eira sier videre at hans tanker om å få ned landsmøtekostnadene har vært drøfter tidligere, men han tror ikke organisasjonen er moden for reformene ennå.

– Jeg skjønner selvfølgelig også at reindriftssamene rundt om i Norge

har behov for å møtes av og til. Det ser jeg på som positivt, men en må sette en begrensning for hva det skal koste, sier NRL-lederen.

Den nye reindrifftsloven

En tung sak som opptar NRL er den nye reindrifftsloven. Eira ser frem til at den nye reindrifftsloven skal bli operativ så snart som mulig.

– Det er uheldig for reindrifften at en hel generasjon reineiere har vokst opp med en reindrifftslov som ikke er basert på tradisjonell reindrift, mener Eira.

Eira sier at det blir en milepæle for reindrifften når loven kommer på plass. Han håper at det ikke blir noen forsinkelser slik at Landbruks- og matministeren får lagt fram loven for Stortinget i løpet av høstsesjonen.

– Den nye loven får veldig mye å si for vår hverdag, spesielt det med at siidaen får en sentral rolle i reindrifften slik den var i gamle dager. Jeg tror at når vi får avgrenset siidaene, slik at hver siida vet hva den har å forholde seg til av beiteressurser, vil det ikke være noe behov for noe fastsatt øvre reintall. For hvis du sparer beitene så sparer du dem til deg selv og da vil det ikke lønne seg med for stort beitepress og vi får en bærekraftig reindrift, sier Eira.

Å flytte rein og folk

Det er vel kjent at det er i Vest-Finnmark at presset på beitet er størst. Samtidig er det distrikter i andre reinbeiteområder som ikke er i bruk.

Eira mener at en med fordel kunne flytte rein fra Finnmark til for eksempel Nordland.

– Etter min mening er en slik løsning positiv for hele reindrifften. I Finnmark blir det færre rein og reineiere. I Nordland vil en få en mer optimal utnyttelse av beitene. Det vil være lettere å stå imot press utenfra i for eksempel arealsaker om det er aktiv drift. Når det er flere som driver med rein vil det også være lettere å stå imot presset fra rovvilt. En står også sterkere i forhold til svenske reindriftssamer hvis det er stor aktivitet på norsk side, sier Eira.

Reindriftssamene i Nordland likte ikke tanken på å få flere kolleger fra Finnmark da dette var aktuelt i fjor.

– Ja jeg registrerte det. Kanskje følte de seg overkjørt – at Reindrifftsforvaltningen gikk litt feil frem. Men slik jeg ser det er dette noe alle vinner på, sier Eira.

Svensk rein

I sommer har det vært en tilspisset konflikt mellom norske og svenske reineiere på grensen til Sverige i Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark.

Svenske reindriftssamer har bevisst latt sin rein beite på norsk side.

– Hvis ikke nasjonen Norge gjør

noe med dette så kan det være slutten for norsk reindrift i dette området. En del av vinterbeitet er allerede ødelagt, sier Eira.

Eira setter sin lit til at saken blir løst så snart som mulig til beste for reineierne på begge siden av grensen.

17. august var Eira på et møte i Landbruks- og matdepartementet der mandatet til det norske forhandlingsutvalget ble drøftet.

– Mandatet går på forhandlingen om bruken av beite, ikke rettighetene til beitene, sier han.

Det norske forhandlingsutvalget består av NRL, Sametinget, Utenriksdepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

Sámediggi lea našuvnnalaš, Norgga sápmelaččaid álbmotválljen orgána. 39 áirasa válljejuvvojit juohke njealját jagi 13 válgabiies, mat leat miehtá Norgga.

Sametinget er en nasjonal, folkevalgt forsamling for samene i Norge. 39 representanter velges hvert fjerde år fra 13 valgdistrikt som dekker hele Norge.

Doaibmadoarjja lotnolasealáhusaide sámi ássanguovlluin

Eanandoallit, guolásteaddjit, boazosápmelaččat, duojárat dahje meahcásteaddjit geat lotnolagaid barget guovtti dáin ealáhusain, sáhttet ohcat doaibmadoarjaga. Doaibmadoarjaga sáhttet ohcat sii gudet gullet Sámi ovddidanfoandda ulbmiljovkui. Ohcci ferte deavdit vissis eavttuid jos galgá sáhttit oázžut doaibmadoarjaga. Ohcama mielde galget čuovvut loahpalaš **livnnet**, duodaštuvvon kopiját 2004 **lešdiedáhusas** ja 2004 **Ealáhusdiedáhusas**.

Ohcanáigemearri: 15.10.2005.

Ohcan sáddejuvvo Sámediggái, VEB, 9730 Kárášjohka. Eambo doaiduid oázžu Sámedikki vuoigatvuoda-, ealáhus- ja birasossodagas.

Driftstilskudd til næringskombinasjoner i samiske bosettingsområder

Driftstilskuddet kan søkes av jordbrukere, fiskere, reindrifftsutøvere, utøvere av duodji eller utmarksnæring som kombinerer to av disse næringene. Driftstilskuddet kan søkes av målgruppen for Samisk utviklingsfond. For å oppnå driftstilskudd, må søkerne oppfylle visse vilkår. Søknaden skal vedlegges utskrift av endelig **ligning**, attestert kopi av **selvangivelse** – og **næringsoppgave** for 2004.

Søknadsfrist: 15.10.2005

Søknaden sendes til Sametinget, VEB, 9730 Karasjok. Nærmere opplysninger fås ved henvendelse til Sametingets rettighets- nærings- og miljøavdeling.

SÁMEDIGGI SAMETINGET

9730 Kárášjohka
Telefovdna 78 47 40 00 – Fákxa 78 47 40 90
samediggi@samediggi.no www.samediggi.no

Trollheimenis leat dán geasi čohkken miessemearkumiidda muohtamáilmmis. Orohaga vihtta doalu leat áibbas sierra-sajis sámi boazodoalloguovllus, ja boazoeaiggádat leat šaddan riidalit guodohanrivttiideaset ovddas. Muhto eai galli orohagas leat bohccuin ná buorit njuovvandeattut.

*Čállán Per Torbjørn Jystad
Jorgalan: Inger Anna Eira-Andersson*

Boazodoallaodđasat lea deaivvadan Gustav Kantain, Elias Kantain ja Ristin Kantain go leat ráhkaneame misiid mearkut Skrik-høas Nerskogena oarjjabealde.

– Ná olu muohta ii leat váriin leamaš guhkes áigái. In jáhke soadi rájes leamaš ná olu muohtaga geasset, muitala Gustav Kant guhte lea okta orohaga vida doalus.

Eallu lea viggagohtán nuortas. Dán geasi eai leat duottarjávritge oahcin go leat ain jiekra. Kant muittu mielde ii leat jiekra

ovdal guoddán bohccuid ná manji geasi. Muhto bohccuin gal lea buorre dilli.

– Bohccui lea álkit divregivssis bálgat. Guohtumii lea maid buorre, muitala Gustava bárdni, Elias Kant. Go rahtá šaddá badjeliidda, de šaddada maddái ealáda ja varas šattuid badjelebbui.

Duopmu

Dán vida doalus lea mearriduvvon alimus boazolohku 1.600 bohcco gidđaealus. Boazolohku mearriduvvui golggothmánu 1981 Alimusriekteduomu proseassaid vuodul main Trollheimena guohtunvuogatuodát ledje guovddážis. Leat guhká leamaš garra riiddut suohkaniid eananeaiggádiid ja boazodoalu gaskka. Boazodoalu leat vuostálastán erenoamážit Oppdala ja Sunndala eananeaiggádat, ja maddái soames eananeaiggádat Surnadalas.

Boazodoallu vuoittáhalai Alimusrievttis guohtunvuogatuodáid hárrái. Alimusriekti oaivvildii ahte guovllus ii lean leamaš bo-

zodoallu go 100 jagi, ja ahte dat ii dohkken dološ áiggi rájes geavaheapmin.

Manjel dan duomu lei mis lossa dilli, muitá orohatovdaolmmoš Martin Kant. Muhto golbma jagi manjel Alimusriekteduomu, dohkkehii Stueradiggi Trollheimenlága (1984), ja boazodoallu dagai dalle guohtuneana-láigosoahpamušaid daiguin eananeaiggádiiguin geat čuvvo lága eaktodáhtolaččat, dahje geat muđui dorjo boazodoalu. Dát guohtunsoahpamušat gokče sullii 50 proseantta doaimaplána guohtunareálas. Nuppi oasi guohtuneatnamiin bágolonistii Stáhta guodohanrievtti olis. 1986/87 rájes šattai dalle muhtun muddui dohkálaš doaimadilli.

– Min boazodoallu doaimmuvvo dál consešuvnna vuodul mii bistá 2047 rádjái. Consešuvnna leat guohtunsoahpamušat. Dat soahpamušat leat veahá eahpesihkkarat danne go soahpamušat dain guovlluin mat bágolonistuvvojedje boazodollui, gustojit

Ollu muohta Trollheimenis

Årets samling av rein til kalve-merking i Trollheimen ble en vandring gjennom et snørikt landskap. De fem driftsenhetene er en utpost i den samiske reindriften, og reineiere har måtte kjempe for beiteretten. De færreste reinbeitedistrikt kan likevel skilte med en drift som gir like gode kjøttvekter.

Av Per Torbjørn Jystad

Inne i fjellheimen møter Reindriftnytt Gustav Kant, Elias Kant og Ristin Kant på vei ut fra hjertet av Trollheimen og til merkegjerdet ved Skrikhø vest for Nerskogen.

– Det er lenge siden det har vært så mye snø i fjellet. Vi må vel helt tilbake til under krigen da det var enkelte tilsvarende snørike sommere, forteller Gustav Kant som er en av de fem driftsenhetsinnehaverne.

Flokken flytter seg stadig østover. I år også etter isen på de høytliggende vannene. Kant kan ikke huske at det har vært mulig å

passere der med så mye rein så sent på året. For reinen virker situasjonen å være ganske så ideell likevel.

– Det er lettere å unngå insekt. Beite er heller ikke noe problem, påpeker sønnen til Gustav, Elias Kant. – I takt med at snøen smelter kommer det hele tiden frem nye friske beiteplanter, fortsetter han.

Dommen

De fem driftsenhetene har et øvre reintall i vårflokk på 1.600 dyr. Fastsettelsen av reintallet fulgte i prosessene etter Høyesterettsdommen fra oktober 1981 angående beiterett i Trollheimen. I en mannsalder hadde det vært sterke konflikter med et stort antall grunneierne i kommunene. Spesielt grunneiere i Oppdal og Sunndal, samt enkeltstående grunneiere i Surnadalen ville ha den samiske reindriften vekk.

Reindriften tapte saken i Høyesterett om å retten til beiten. Høyesterett la til grunn at tamrein-

driften bare hadde vart i ca 100 år og dermed ikke tilfredstilte kravene til alders tids bruk.

I årene rett etter dommen fulgte en uholdbar tid, minnes leder i distriktet Martin Kant. Men allerede tre år etter høyesterettsdommen vedtok Stortinget Trollheimenloven (1984) og reindriften fikk på plass beiteleieavtaler med grunneiere som enten fulgte loven frivillig eller hadde støttet reindriften. Disse avtalene dekket inn ca. 50 prosent av beitearealet i henhold til driftsplanen. Den andre halvdel av beitelandet sikret Staten gjennom en ekspropriasjon av beiterett. Fra 1986/87 hadde man dermed endelig på plass en noenlunde normal driftssituasjon.

– Vi driver i dag ut fra en konsesjon som varer frem til 2047. Underliggende denne har vi beiteavtaler. Om disse hersker det noe usikkerhet siden beiteavtalen for områdene der det ble ekspropriert beiterett bare er forlenget til 2010. Trollheimenloven er likevel så vidt klar at hvis ikke de frivillige beite-

Snørikt i Trollheimen

Buorre veahkki. Manjemus guokte jagi lea Midt-Norsk Helikopter girdán Trollheimenis. Girdi, Odd Arne Lyng ii loga dan váttisin vaikko leatge olu sihke alla gáissát ja vuollugis eananoasit.

Støttespiller. De to siste årene er det Midt-Norsk Helikopter som har hatt oppdraget med flygingen i Trollheimen. Pilot, Odd Arne Lyng, sier at det er en relativt grei oppgave, selv om terrenget er svært alpint. *Govva/Foto: Per Torbjørn Jystad*

duššefal 2010 rádjái. Dattege lea Trollheimenláhka joksege čielggas dakko ahte jus eaktodáhtolaš guohtunsoahpamušat eai odastuvvo manjel 2010, de dáidá Stáhta bággonistit guohtunrievtti, jáhkka Martin Kant.

Váttis gažaldat

Sihke Martin ja su viellja Gustav Kant dáhtošivččiiga lasihit boazologu 2.000 bohccui gidđaealus. Soai oaivvildeaba guohtuneatnamiid gierdat dan mađi ollu bohccuid. Misiid njuovvandeaddu maid čájeha ahte livččii vejolaš. Boazodoallohálldahusa boazodoalloagronoma Helge Hansen muitala ahte 90-logu loahpas ráhkaduvvui Trollheimenii «odda» doaibmaplána mas lohku lasihuvvui 2.000 bohccui.

– Dalle ii lean politihkalaš dáhttu ovddidit gažaldaga. Boazologu lasiheapmi gáibida maid ahte boazodoallu atná dálveguohtumiid buori vuogi

mielde, muhto váddáseamos dáidá leat soahpat eananeiggádiiguin, oaivvilda Hansen.

Dál eai leat nu olu vuostelasvuodat eanandoaluin go ovdal. Ollu eananeiggádat dorjo min dalle go lei duohta riidu, ja dan dahket dál nai, muitala Martin Kant.

Odda riidoáššit

Daid riidduid geažil leat dattege čuožžilan odđa riidoáššit. Trollheimena suodjemeahci ráji guovllus leat áigumušat hukset bartaidd, ja daid lea boazodoallu ferten vuostálastit.

Birasgáhttendepartemeanta (BD) lea manjemus jagi guorahallan guovtti stuora bartaguovllu viiddideami. Buslettjønna lei plánejuvvon juste jurá Trollheimena boazosápmelaččaid johttingeainnu nala njuovahaga guvlui Nerskogenis. Boadusin das šattai ahte BD geasset hilggui ohcamuša viiddidit bartaguovllu 12 barttas 47 bartii. BD dohkkeha dattege ráddje-

juvvon viiddideami dán guovllu davit oasis jus boazodollu sihkkarastojuvvo sadji. Igelfjellas Meldal suohkanis lea dál várra ahte bartahuksemať ráfehuhttet stuora dálveguohtunguovlluid. Rikstosætra/Ryandsjøen guovllus rávve fylkkamánni unnidit bartahuksenguovllu 92 barttas 27 bartii – nu movt maid lei árvaluvvon ovddeš suohkanplánas. Dan ášši lea Birasgáhttendepartemeanta ain meannudeame.

Kant namuha maiddái Rennebu suohkanplána (2005–2016) odasteami. Plánas árvaluvvo ahte bartahuksenlobit juolluduvvojit Nerskogeni čuoigan- ja čierastallanguovllu ovddideami várás. Boazodoalus leat beroštumit maiddái dain guovlluin, ovdamearkka dihte Leverdalenis mii lea doaresbeal duottarvággi.

Lunddolaš johtalanmáľlet

Trollheimen lea birrajagiorohat, ja go leat manname mearkungárddi lusa,

Ollu muohta Trollheimenis. Gurutbeale ravddas Gustav Kant, Elias Kant ja Ristin Kant go lea čohkkeme dál geasset. Mye snø i fjellet. Fra venstre Gustav Kant, Elias Kant og Ristin Kant under samlinga i juli.

Govva/Foto: Per Torbjørn Jystad

avtalene fornyes etter 2010, ligger det nok i kortene at Staten eksproprierer beiteretten, tror Martin Kant.

Vanskelig spørsmål

Både Martin og broren Gustav Kant, viser til at det er et ønske å øke antallet dyr til 2.000 i vårflokk. Begge peker på at det er nok beiteressurser. De høye slaktevektene på kalvene forteller og at mulighetene er til stede. Reindriftsagronom Helge Hansen i Reindriftsforvaltningen opplyser at det på slutten av 90-tallet ble utarbeidet en «ny» driftsplan for Trollheimen med en økning til 2.000 dyr.

– Den gang var det ikke politisk vilje til å ta dette spørsmålet opp på nytt. En økning av reintallet vil også kreve at reindriften skjønner vinterbeitene svært godt, men det viktigste er at det nok vil kunne bli vanskelig å få til en avtale med de mange grunneiere, mener Hansen.

I dag er likevel ikke konfliktene med landbruket så frentredene som tidligere. – Mange grunneiere støttet oss den gang striden stod på, og det er også tilfellet i dag, sier Martin Kant.

Nye konflikter

En malurt i begeret er at konfliktene med grunneiere har fått en ny fasett. I grensene inn mot landskapsvernområdet i Trollheimen er det sterke ønsker om mer hyttebygging, og reindriften har måttet reist innsigelser.

Miljøverndepartementet (MD) har det siste året måtte ta stilling til utbyggingen av to store hyttefelt. Buslettjønna var planlagt midt i den eneste flyttleie reindriftsnæring i Trollheimen har ned til slakteanlegget på Nerskogen. Den endte med at MD i sommer ikke godtok utvidelsen fra 12 nåværende til 47 hytter. MD åpnet imidlertid for en begren-

set utbygging i nordre del av det aktuelle området såfremt reindriften er sikret en tilstrekkelig passasje. På Igelfjell i Meldal kommune er betydelige vinterbeiter truet av hyttebygging. I saken om (Rikstosætra/Ryandsjøen) lyder tilrådingen fra fylkesmannen at feltet reduseres fra 92 til 27 hytter – tilsvarende det som lå i den opprinnelige kommuneplanen. Denne saken ligger fortsatt i Miljøverndepartementet til avgjørelse.

Kant nevner også revidering av kommuneplan for Rennebu (2005 til 2016). Planene inneholder ett større antall hytter for å styrke et skiheisområdet på Nerskogen. En urørt sæterdal, Leverdalen og områdene rundt, er av spesiell interesse for reindriften – her.

Naturlige trekkmonstre

Trollheimen er helårsdistrikt og på turen ut til merkegjerdet forklarer

de muitala Elias Kant ahte bohccuin leat luonddolaš johtalangeainnut iešgudet guohtuneatnamiidda. Guhkes ja čiekŋalis vákkit ja vuomit leat geinnodahkan bohccuide. Dálveguohtumat leat Iglefjell guovllus mii ii gula Trollheimenii, muhto maiddáí Trollheimenis livčče heivvolaš guohtuneatnamat.

Trollheimen lea dálkkádatrádji rittu ja siseatnama gaskka. Dálkkádatrádji, bákteeana ja eatnamat iešgudet allodagas, dahket Trollheimena luonddu hui girjájain, doppe leat duoddarat iešgudetlágán duottaršattuiguin, ja njeaššit, jeaggeeatnamat ja soahke- ja beahcevuovddit. Namalassii guohtuneatnamat mat heivejit birrajagi.

Barget ovttas

Dát vihtta doalu johtet orohaga ovttas. Dálváí leat dattege rátkán iešgudet siiddaide jus lea leamaš dárbu. Doalut gullet golmmá vieljažahkii Martin, Gustav ja Ole Kantii, Sigvart Renanderii ja su niidii Majabritt Renanderii. Oktiibuot lea sullii 20-olmmoš čadnon boazodollui dán orohagas.

Geasset vánddardit eanas vácci. Suodjemeahcis lea bievlavuodjin gildojuvvon. – Dáppe ii livčče várra oba vejolašge atnit mohtorfievrruid geasset go leat nu alla ja ceakko várit, muitalit boazobargit.

Čohkkedettiin váldet helikoptera veahkkin vai háhppehit gárddástit ovdal borgemánu 1.b. Muhto vaikko leage čeahpes helikoptergirdi, de adnojit goitge boazovázzit. Boazovázzit fertejit sihke didoštít ja čohkket ealu vai sestet girdingoluid, ja dalle hárránit bohccot nai olbmuide ja beatnagiidda.

Mearkungárdi lea Skrikhøas, guhhta kilomehtera Nerskogen aarjabealde 1.000 mehter allodagas. Orohagas merkot misiid juohke jagi suoidnemánu gaskkamuttuin. Njuovvanrusttet lea ges Nerskogenis Oppdalabealde. Orohat leat maid hukseme odda njuovadangárddi Tellmyranis Rennebuas mii adno go skábman njuovadit. Trollheimenis njuovadit

Šattolaš eatnamat. Trollheimen lea Møre ja Trøndelaga ráji nalde, ja dat lea maiddáí rittu ja siseatnanguovlluid dálkkádatrádji. Nuorttabealde lea jalges ja duolba eatnamat, aarjabealde fas alla várit ja čiekŋalis vákkit.

Alpint og frodig. Trollheimen ligger i grenseområdet mellom Møre og Trøndelag og danner et klimaskille mellom kyst og innland. De østlige områdene er preget av rolige landskapsformer, mens det i vest er mer variert og alpin natur med høge fjell og dype skogsdaler.

Govva/Foto: Per Torbjørn Jystad

dábálaččat golggotmánu rájes oddajagimánu rádjái, ja orohagas leat beakán buorit njuovvandeattut.

Kulturmuittuid nannen

1981 Trollheimenduopmu šaddá álo leat guovddázis dán guovllu boazodoalus. Go Alimusriekti celkkii duomu, de ii lean boazodoallu nagodan duodaštít ahte lei doppe doaimmahuvvon nu guhká. Dalle iige dohkkehuvvon ahte boazodoallu galggai beassat atnit áiggi duodaštít man boaris guovllu boazodoallu lea.

– Dál lea Sámediggi álggahan proševtta man ulbmil lea registreret sámi kulturmuittuid, orrunsajiid ja dakkáraččaid. Mii ohcat gávdnosiid mat duodaštít dan maid mii ieža diehtit;- namalassii ahte Trollheimena sámi boazodoallu lea mihá boarráset go dat mii 1981 duomus celkojuvvui, dadjá Martin Kant.

Kant duodai jáhká ahte gávdnojit duodaštusat dološ áiggi rájes geavaheamis ovdal 1850 rájes juo. Su viesu lahka lea earet eará gávdnon boares sieidi. Dat lea dáhtonastujuvvon 1790:i.

Elias Kant at dyra på mange måter har et naturlig trekkmonster fra beiteområde til beiteområde gjennom året. De lange og dype dalgangene styrer flokkene. Vinterbeitene ligger i dag hovedsakelig på Iglefjellet utenfor Trollheimen, men det er også beiteområder innefor Trollheimen som er egnet.

Selve Trollheimen danner et klimaskille men innland og kysten. Klimaskillet, berggrunn og store høydeforskjeller gjør at naturen i Trollheimen er svært variert fra høgfjell med sjelden fjellflora, til våtmarker, myr og rike bjørke- og furuskoger. Et rikt og variert beiteland til alle årstider.

Driver sammen

De fem driftsenhetene driver sammen i store deler av året. Om vinteren har man imidlertid delt seg når det har vært gunstig. Driftsenhetene eies av de tre brødrene Martin, Gustav og Ole Kant, Sigvart Renander og datteren Majabritt Renander. I alt er det et 20-talls personer som er involvert i reindriften gjennom familiene

Gjetingen om sommeren skjer hovedsakelig til fots. I landskapsvernområdet er det forbud mot barmarkskjøring. – Å skulle drive med kjøretøy her om sommeren er nok heller ikke mulig. Vi har et terreng med svært store høydeforskjeller, sier gjetterne.

For å sikre inndriving før 1. august leier man derfor inn helikopter til samlingen. Men selv om piloten gjør en formidabel jobb i de store områdene, er man avhengig av å ha gjetere til fots. Både befaring og samling av flokken i forkant krever at det er gjetere ute. Det sparer flytid, samtidig som dyrene også blir vant med folk og hunder.

Selve merkegerdet er plassert ca. seks kilometer vest for Nerskogen på 1.000 meters høyde på Skrikhø. Merkingen skjer nesten til samme tid hvert år i midten av juli. Slakteanlegget ligger på oppdalssiden på Nerskogen. Distriktet jobber også med et nytt slaktegerde ved Tellmyran i Rennebu komme for slakting på sen

høsten. Tradisjonelt slaktes det i Trollheimen fra oktober til januar, og distriktet har i en årrekke vært kjent for de svært høye kjøttvektene

Sikre kulturminner

Trollheimendommen fra 1981 vil alltid være et tema for reindriften i området. Da Høyesterett fattet sin avgjørelse hadde ikke reindriften klart å overbevise retten at man hadde vært der tilstrekkelig lenge. Den gang fikk heller ikke reindriften aksept for at man skulle bruke nødvendig tid for å bevise sin til stede værelse.

– Nå har Sametinget startet et prosjekt for å registrere samiske kulturminner, boplasser og lignende. Vi leter etter spor som kan dokumentere det vi vet er riktig; – at det har vært samisk reindrift i Trollheimen lengre enn det som ble fastslått i dommen i 1981, sier Martin Kant.

Kant er selv overbevist om at man vil finne god nok dokumentasjon på alders tids bruk fra tidene før 1850. Blant annet ligger en gammel offerplass ikke langt fra hans eget bosted. Den er datert til 1790.

Guohtuneanaláigu. Golggotmánu 1981 Trollheimenduumu geazil leat šaddan dahkat guohtuneana-láigosoahpamušaid eananeaiiggádúguin. Doppe gos eananeaiiggádat eai vuollánan dahkat minguin soahpamušaid, bággolonistii Stáhta guohtunrievtti midjiide, muitala orohatovdaolnmoš Martin Kant. 2005:s mávssii orohat 74.000 kruvno guohtuneanaláigu.

Beiteleie. Trollheimendommen av oktober 1981 virket slik at vi måtte skaffe beiteleieavtaler. Der motstanderne ikke ga oss avtaler ble det til at Staten eksproprierte beiteretten, sier distriktsleder Martin Kant. I 2005 betalte distriktet 74.000 kroner i beiteleie.

Govval/Foto: Per Torbjørn Jystad

Suodjemeahcci. Boazodoalu stuorámus hástalus ii leat šat riidu eananeaiiggádúguin, muhto suohkan mii dadistaga viiddida bartabuksenguovvluid. Trollheimena suodjemeahci guovllus lassána muosehuhttin.

Landskapsvernrområde. Den største utfordringen er ikke lenger den gamle konflikten med grunneiere, men kommunene som legger ut stadig større arealer til fritidsbus og hytter. Presset på randsonene rundt landskapsvernrområdet i Trollheimen er stort. Her fra oppsett av gjerde rundt beitehagen.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Nytt fra Reindriftskontorene

Øst-Finnmark

Noen må redusere reintallet

– Sommeren har vært nogenlunde bra i de fleste områdene, og vi håper nå at det går greit med slaktingen, sier reindriftsagronom Arne Hansen i Øst-Finnmark

I Øst-Finnmark er det knappe 7.000 rein over øverste reintall på 70.000 viste tellingen som var ferdig 31. mars i år.

– Generelt er det ingen dramatik i det – for beitene er gode, men enkelte distrikt har altfor mye rein.

Det gjelder spesielt distrikt 13 med 4.000 rein for mye, distrikt 6 med 2.000 rein for mye og distrikt 14A med 1.900 rein for mye. I tillegg kommer årets tilvekst av kalv i disse distriktene.

Også andre distrikt må redusere noe, men ikke i samme målestokk, oppsummerer Hansen. For distrikt «nye 16» er blant situasjonen av 16A har 2.500 for mange dyr, mens hele «nye 16» ligger bare 1000 dyr over øverste reintall på 27.500 dyr. Der vil forvaltningen avvente situasjonen.

– Det er likevel viktig at alle som ligger over har en godkjent reduksjonsplan og at denne følges opp, oppsummerer Hansen.

I øst er det for øvrig fortsatt en frustrasjon i mange distrikt som følge av at det ikke er midler i Reindriften Utviklingsfond til ulike strukturtiltak. – Som tidligere sagt ventet man lenge på å få en ny distriktsinndeling og mange infrastrukturtiltak som hytter og lignende ble satt på vent.

Ved inngangen til slaktesesongen har distriktene 15, 16A og 14 A klar sin nye slaktebuss. Også distrikt 16 D arbeider med å ruste opp feltslakteriet og få dette godkjent.

To vindmøllsaker peker seg også ut. På Magerøya har kommunen påklaget Olje- og Energidepartementet sitt nei. Der ble reindriften for første gang hørt i spørsmålet om vindkraft. På Skalhalsen var NVE sitt ja til vindpark klaget inn av både reindriften og Forsvarsbygg. I begge sakene har det vært befarings i august. Siste herfra er at distrikt 6 er blitt enige om en engangs erstatning fra Statkraft.

Arne Hansen,
Reindriftsagronom
i Øst-Finnmark

Vest-Finnmark

Variabel kalvetilgang

Reindriftsforvaltningen i Vest-Finnmark har fått signaler fra næringen, om stor variasjon på kalvetilgang mellom de forskjellige distriktene. Variasjonen skyldes de vanskelige beiteforhold i enkelte områder under kalvingsperioden, kombinert med et for høyt reintall i noen distrikter, og rovdyrplagen som også gjør innhogg i kalvetilveksten, konstaterer han.

Oppgitte meldingstall våren 2005 viste for øvrig at det var 90.686 rein i Vest-Finnmark. Gaup tror det blir svært viktig at man kommer seg videre i prosessene med å få ned reintallet. Han forventer at arbeidet med fase 2 (få på plass siidagrensener på vår/høst/vinterbeitene- r.st.sak 2/02) settes i gang så fort som mulig, slik at reindriftnæringen i Vest-Finnmark får klare å sikre rammebetingelser å jobbe etter.

– Det er viktig at vi ikke havner i et vakuumb, etter at frivillighetsperioden for å tilpasse reintallet til det fastsatte ble avsluttet 1. april i år, påpeker han.

Gaup mener at 80–85 prosent av siidagrensene innenfor vinterbeitene i Kautokeino ikke er spesielt omstridt.

Dette gjør det mulig å få på plass siidagrensener på vinterbeiteområder innen rimelig tid. I områder hvor det er uklarhet om siidagrensener, vil det ta litt lengre tid, hvor man må vente på en rettslig avklaring av de beiterettslige forholdene, før endelige siidagrensener kan fastsettes.

Forvaltningen melder videre at årets høstpramming blir gjennomført, i én periode i september/oktober måned, slik som i fjor. Dette vil kunne skape noen problemer de første årene, for enkelte distrikter som har brunst ute på øyene. Reindriftsagronomen må imidlertid forholde seg til de økonomiske rammene staten gir, som tilsier at det ikke er økonomi å holde pramma uvirksom i en tidagers periode (høstpauzen) og betale uttallige hundretusener kroner av Reindriftsavtalemidler til det.

Slaktesesongen står for døren, og meldinger vi har fått tilsier at det er lite reinkjøtt på lagrene. Av arealsaker Gaup nevner, er reguleringsplaner for vindmølleparke i Vest-Finnmark, videre et par gruve-driftssaker og en høringsrunde om fredning av løvskogarealer.

Mikkel Ailo Gaup,
Reindriftsagronom
i Vest-Finnmark

Avslutningsvis forteller Gaup at det skal gjennomføres reintelling i Vest-Finnmark denne høsten, hvor samtlige reineiere må stille sin reinflokk til kontroll. Gjennomføring av tellingen vil skje fra 1. november og fram til nyttår.

Troms

Mye svensk rein

Den ulovlige beitingen av svensk rein i områdene nord for Altevattn har lagt beslag på det meste av reindriftsforvaltningens kapasitet i Troms. Reindriftsagronom Sveinung Rundberg forteller at det begynner med ca 600–700 rein utenfor fastsatt i område. Dette var rein fra den svenske samebyen Saarivuoma.

– Senere ble det dokumentert et minimum på 2300 dyr på ulovlig beite og det er og vil bli iverksatt tiltak deretter, sier Rundberg (egen sak).

Forhåpentligvis blir de norske reineiere i Hjertind reinbeitedistrikt ikke skadelidende av beitingen som har foregått på norske vinterbeiter. Rundberg konstaterer også at det er delte meninger på svensk side, da det er reineiere i samebyen som har gått ut og tatt avstand fra ulovlighetene.

Den andre store saken i Troms denne sommeren er to sykdomsutbrudd av pasturella bakterien. Først fryktet man at det var miltbrann hos reinene som ble funnet døde, men dette ble raskt avkreftet. Fire reinkalver og ei simle ble funnet døde på Tjeldøya i

Tjeldsund kommune i Dielldasuoalu reinbeitedistrikt. En kalv og lungene fra ei simle ble sendt inn til obduksjon ved Veterinærinstituttet Harstad den 15. juli. I begge lungene til simla ble det påvist lungebetennelse, mens kalven hadde tegn på lungebetennelse og hjertesekk- og brysthulebetennelse. Bakteriologisk undersøkelse gav funn av pasteurallignende bakterier fra mange organer.

Videre ble fem reinkalver og ei simle funnet døde på Liakollen ved Evenes flyplass i Grovfjord reinbeitedistrikt. Hos reinkalvene ble det påvist tegn til blodforgiftning, mens reinsimla hadde sjukdomstegn i lungene. Bakteriologisk dyrkning fra fire av dyrene gav sammenfallende funn av pasteuralla lignende bakterier. Disse tilfellene var ikke så alvorlige som utbruddet på Fosen (egen sak).

Sveinung Rundberg,
Reindriftsagronom
i Troms

Nordland

Variierende kalvetilgang

I Nordland konstaterer reindriftsagronom Harald Rundhaug at 2005 trolig blir et år på det jevne etter varierende meldinger om kalvetilgangen. I enkelte distrikt er det blant annet meldt om store tap til rovdyr – både gaupe og jerv.

– Jerven ser det ut til at blir et problem for mange distrikt. I alt er det registrert 16 ynglinger – hvorav fire nært kalvingsland, og det ser man effektene av, sier Rundhaug.

I likhet med i Troms og i femundstraktene, har det vært episoder med svensk rein som er ført urettmessig inn på norsk side. I alt ble det registrert ca 1.500 rein fra den svenske samebyen Wilhelmina Norra i Børgefjelltraktene – men dette ble det ordnet opp i og man ble enige om å føre reinen tilbake.

Videre har noen enkeltpersoner stått bak et par mindre episoder i området Krutfjell/Hattfjell-dal.

En av årsakene til problemene langs grensen er manglende vedlikehold av grensegjerdet.

Rundhaug forklarer at man fra norsk

side har utført omfattende arbeid på gjerdene denne sommeren både i Børgefjell, Rana (nord for E12), Balvatnet og Skaiti.

Av andre saker nevner Rundhaug de pågående prosessene med nasjonalparkene Lomsdal-Visten og Sjunkan-Misten. I førstnevnte er konsekvensutredningen ferdig. Dog er det knyttet spenning til planarbeidet som Fylkesmannen, Nordland fylkeskommune og de berørte kommunene gjør i forbindelse med randsonene til nasjonalparken. For Sjunkan – Misten skrives konsekvensutredningen i disse dager.

Rundhaug peker også på en spesiell sak i Holmvassdalen ved Majavatn, der forslaget til barskogvern ville rammet reindriften. – Fylkesmannen har nå anbefalt at man får kjøre i området, noe som er nødvendig for å kunne holde reinen unna Nordlandsbanen som går gjennom hele området, påpeker Rundhaug. Han er for øvrig langt fra er fornøyd med saksbehandlingen.

– I dette tilfellet ble verneprosessen startet opp uten noen som helst medvirkning fra brukerne av området. Det er en praksis vi trodde man var ferdig med.

Harald Rundhaug, Reindriftsagronom i Nordland

Nord-Trøndelag

– Frustrasjon over RUF

Arbeidet med kalvemerking er nå avsluttet for sommeren. Etter hvert som reieneierne har vært i kontakt med oss, er det opplyst at antall kalv i forhold til simler er lav. Det er opplyst helt ned til ca 35–40%, sier leder ved reindriftsforvaltningens kontor på Snåsa Tove Skaget. – Vi må derfor forsøke å få klarlagt hva disse store tapene skyldes i samråd med øvrige berørte forvaltningsmyndigheter. I NT er rovdyrproblematikken et tema i forbindelse med valgkampen i høst. Det er viktig at dette også blir fulgt opp etter valget.

Nord-Fosen er i sommer blitt angrepet av pasteurilla-bakterien. Dette har medført at en stor del av kalven er gått tapt. Det er ikke registrert slike utbrudd i NT reindriftsområde tidligere. Arbeidet med å registrere omfanget og å forebygge mot nye utbrudd skjer ved et samarbeide innen reinbeitedistriktet, veterinær og reindriftsforvaltningen, sier Skaget som berømmer veterinær Jon Singsås for det arbeidet han har gjort i denne sammenheng.

Skagen peker videre på at det er stor frustrasjon blant utøverne pga at det ikke finnes midler til utvikling av næringen i hh til Reindriftsavtalens formål og forutsetninger. Dette gjelder særlig nyetableringer (kjøp av livdyr), gjeterhytter, gjerdeanlegg og nå også i forbindelse med sykdomutbruddet i Fosen og støtte ved omfattende tap av rein i ulykker. Ut i fra de opplysninger man har fått vil det ikke være midler tilgjengelig før tidligst neste avtaleår, som gjelder fra 1.7.2006. Dette skaper problemer for næringen.

Arbeidet med NVE sine planforslag om vindmøllepark i Fosen går videre. Distriktet og reindriftsforvaltningen er nå invitert til en omvisning på Hitra vindmøllepark.

Skagen trekker også frem arbeidene både før og nå etter opprettelsen av den store nasjonalparken Blåfjella-Skjækerfjella/Låarte-Skæhkere. Reindriften står fortsatt utenfor nasjonalparkrådet etter bare å ha blitt tilbydt 2 av 17 plasser (egen sak s. 42).

Sør-Trøndelag / Hedmark

Dyrt besøk i Norge

– Det ser ut til å bli ett bra år selv med en sen vår. En rå og fuktig sommer har trolig vært gunstig for reinen som ikke er blitt presset så høyt, men hatt god tilgang på beiter, opplyser reindriftsagronom Helge Hansen.

Sørområdene har vært svært plaget av rovvilt de senere årene. Men Hansen tror ikke at det er verre enn i fjor. – Det store spørsmålet er hvor rovdyrene skal være innenfor de nye regionene. Slik det ser ut nå kommer mye av jerven til områder der det er tamreindrift. Det er vi ikke spesielt glade for.

Også i sør flyttet svenske rein eiere inn på norsk side. I praksis la de ned grensegjerdet, flyttet reinen over og satte opp gjerdet igjen for å hindre dyrene å trekke tilbake. Det er den svenske samebyen Ruten som står bak inntrengningen. Fra fly ble det registrert minimum 1.000 dyr på feil side av grensegjerdet. Sør-områdene om den samiske tamreindriften ligger utenfor 72-konvensjonen, men det ble opprettet en egen protokoll der et av de viktige punktene nettopp er grensegjerdet og ansvaret for vedlikehold.

– Men det aller viktigste nå er å få

reinen ut for å hindre beitingen på det som er vinterområder for de norske distriktene. Reinen ble imidlertid spredt innover i Femundsmarka og det er klart at dette får konsekvenser på flere måter, sier Hansen som ikke er overrasket over at svenske kom; – De hadde meldt sin ankomst før sommeren tok til.

Den svenske samebyen må imidlertid belage seg på å betale beiteavgift, samt eventuelle transportkostnader for tilbakeflytting og gjerdeomkostninger.

– De blir neppe å gjøre dette en gang til, oppsummerer Hansen.

I løpet av sommeren er det også lagt til et kapittel til i Aursundsaken. Denne gangen er det Landbruksdepartementet som har på klaget at kommunen sa nei til den valgte gjerdetråsen. Dermed blir det ny behandling i kommunestyret. – Det betyr at det heller ikke i år vil bli oppstart i byggingen av sperregjerdet.

Videre er arealdelplanen for Selbu kommune oversendt Miljøverndepartementet med dertil befaring 6. september.

Helge Hansen, Reindriftsagronom i Sør-Trøndelag/Hedmark

Bievlavuodjin mii billista

Jus boazoeaiggádat besset friddja vuodjit 4-juvllagiiguin go omd. guolástit ja lubmejít, de sáhtta dat vahágahttit boazodoalu nai.

Čállán Agnar Berg

Jorgalan Inger Anna Eira-Andersson

Nu lohka boazoeaiggát, sámedikkeárras ja Guovdageainnu suohkanstivraárras Per A. Bæhr.

Loaktin ja muosehuhttin

– Mu mielas lea badjelmearálaš dulkot lágaid dainnalágiin ahte boazoeaiggádat galget sáhttit dahkat maid fal ieža dáhttot go vánddardit mehciin – dalle nai go eai leat boazobargus. Go leat bohccuiguin bargame, de gal liigot lubmet ja guolástit. Muhto eai sii ge galgga beassat friddja vuodjit mehciin 4-juvllagiiguin ja murjet go eai leat boazobargus, dadjá Bæhr.

Bæhr ballá ahte jus boazoeaiggádat ožžot lobi vuodjit friddja, de lea vátis earáid bissehít. Boadusin šaddá dalle ahte eatnamiid loaktá ja muosehuhtta bohccuid.

– Earát atnet váras maid mii boazoeaiggádat bargat. Danne galgat leat várrogasat 4-juvllatgeavahemiin, lohka Bæhr.

Guovdageainnu sátnejodiheaddji Klemet Erland Hætta muitala ahte leat unnán boazoeaiggádat geat ohcet lobi vuodjit Guovdageainnu lobálaš meahcceluottaid gasset go bohccot leat mearariikkas.

Unnán vuodjinlobi ohcamat

Muhto leat anjke olu boazosápmelaččat geat vudjet «friddja». Háli-

Boazodoallit eai galgga sáhttit vuodjit 4-juvllagiin gokko ieža dáhttot go eai leat boazobargus, oaivvilda boazoeaiggát, sámediggeárras (Johttisámiid listtu ovddas) ja suohkanpolitihkkár Per A. Bæhr.

Reineiere kan ikke kjøre hvor de vil med 4-hjuling når de ikke er i arbeid med rein, mener reineier, sámetingsrepresentant (Flyttsamelisten) og kommunepolitiker Per A. Bæhr i Kautokeino.

Govat/Fotos:

Berit Anne Sara Triumpf

divččiimet eanet bearráigeahču. Nu movt dál lea, de lea álkit deaivat čieža rievttis logu lottos, go gávnna hallat lobihis bievlavuodjimiin, dadjá sátnejodiheaddji.

Bievlavuodjinlobi ohcamiid giedahallá Guovdageainnu suohkan.

– Mu láhkadulkojumi mielde fertejít boazoeaiggádat ohcat lobi vuodjit 4-juvllagiin ovdamearkka dihte luomejekkuiide go fievrredit maidege, ja go ii leat boazodoallodoaimmaiguin bargame. Astoáiggevuodjimii ii galgga addojuvvot lohpi. Boazodoalli guhte ii leat bohccuidisguin bargame lohkkovuvvo astoáiggevuodjin. Lea eará ášši jus boazodoallis lea lubmen liigealáhussan, oaivvilda Guovdageainnu sátnejodiheaddji.

– Oppalaš lohpi garvit mohtorjoh- tolatlága lea boazodoalu oktavuodas. Go boazodoalli lea ovdamearkka dihte lubmeme, de ii gusto dát lohpi, dadjá Johan Ingvald Hætta.

Hætta oaivvilda ahte 4-juvllat vuodjin dálveorohaga guodohanbartii galgá dohkkehuvvot, nu guhka go lea ávkkástallanvuodjin, ovdamearkka dihte jus áigu divodit bartta.

Meahcce- ja čáhcejohtolatláhka, mii earet eará mudde bievlavuodjima 4-juvllagiin, cealká ahte:

«Meahcis ja čázadagas ii leat mohtorjohtolat lobálaš, jus eará ii dad- djo dán lágas dahje dain mearrá- dusain mat leat dahkkojuvvon lága vuodul.»

Paragrafa 4:s, C bustávas čuožžu:

«dárbbášlaš olmmoš- dahje gálvo- fievrrideapmi fásta orrunsadjái dahje fásta orrunsadjái ja eanandoal- lo-, vuovdedoallo- ja boazodoallo- ealáhussas. Bivdu, guolásteapmi ja murjen ii lohkkovuvvo ealáhussan dán oktavuodas,»

Uheldig barmarkskjøring

Det vil slå tilbake på reindriften selv hvis reineiere får bruke 4-hjulinger fritt til for eksempel fiske og multeplukking.

Av: Agnar Berg

Det sier reineier, sametingsrepresentant (Flyttsamelisten) og kommune-styrerepresentant i Kautokeino, Per A. Bæhr.

Slitasje og forstyrrelse

– Jeg mener det er å gå alt for langt å tolke lovverket dit hen at reineierne kan gjøre hva de vil på fjellet – også når de ikke er i direkte arbeid med rein. Det er greit at de som driver med rein plukker multe og fisker når de er med reinen på fjellet. Men det kan ikke være slik at de får kjøre fritt i terrenget med 4-hjulinger på multetur når dette ikke har noe ned reindriften å gjøre, sier Bæhr.

Bæhr frykter at om reineiere får lov til å kjøre fritt, så blir det vanskelig å stoppe andre. Resultatet av det er større slitasje i naturen og mer forstyrrelse for reinen.

– Andre legger jo merke til hva vi som driver med rein gjør. Derfor skal vi være forsiktig med å presse på for mye når det gjelder bruk av 4-hjulinger, sier Bæhr.

Ordfører Klemet Erland Hætta i Kautokeino sier at det er få dispensasjonssøknader fra reineiere for å få kjøre utenfor det lovlige «terrengvegnettet» i Kautokeino om sommeren når reinen er på kysten.

Få dispensasjonssøknader

– Men det er likevel mange reineiere

som kjører «fritt». Vi skulle ønske at det var flere kontroller. I dag er det lettere å få syv rette i lotto enn å bli tatt for ulovlig barmarkskjøring, sier ordføreren.

Det er Kautokeino kommune som behandler dispensasjonssøknader for barmarkskjøring.

– Jeg tolker lovverket dit hen at reineierne må søke om dispensasjon til for eksempel å bruke 4-hjulinger til transport til multebærmyrene når ikke dette har noen direkte sammenheng med reindriften. Det skal ikke gis dispensasjon til fritidskjøring. En reineier som ikke er i arbeid med rein regnes som en fritidskjører. Noe annet blir det om reineieren har multeplukking som en binæring, sier Kautokeino-ordføreren.

– Den generelle dispensasjon fra motorferdselloven er i forbindelse med reindrift. Når en reineier skal på for eksempel multebærtur gjelder ikke denne dispensasjonen, sier reindriftssjef Johan Ingvald Hætta.

Hætta sier at slik han ser det så er kjøring inn til gjeterhytte i vinterbeite med 4-hjulinger akseptabelt så lenge

det er nyttekjøring som for eksempel å reparere hytten.

Slik lyder Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag som blant annet regulerer barmarkskjøring med 4-hjulinger:

«I utmark og vassdrag er motorferdsel ikke tillatt med mindre annet følger av denne lov eller vedtak med hjemmel i loven.»

Videre heter det i paragraf 4, bokstav C:

«nødvendig person- og godstransport til og fra faste bosteder og i jordbruks-, skogbruks- og reindriftsnæring. Jakt, fangst, fiske og bærsanking regnes ikke som næring i denne forbindelse.»

Smittsom munnskurv hos rein

Nye forskningsresultater viser at viruset som har forårsaket sjukdommen smittsom munnskurv hos rein i Norge er av samme typen som forårsaker munnskurv hos sau og geit (orf-virus). Denne sjukdommen er vanlig hos sau og geit i Norge. Dette innebærer at bruk av samme innhegninger, dyretransporter, førtroer og annet utstyr til rein og sau og geit kan bidra til smitteoverføring.

Av Morten Tryland, Norges veterinærhøgskole, Institutt for mattrygghet og infeksjonsbiologi, Seksjon for arktisk veterinærmedisin, Tromsø

I et smitteforsøk utviklet både rein og sau symptomer på munnskurv etter å ha blitt smittet med virus fra rein. Foreløpige resultater viser at vaksiner av rein med en vaksine laget for sau mot munnskurv ikke ga tilstrekkelig beskyttelse hos rein.

Bakgrunn for prosjektet

Munnskurv er en vanlig forekommende sykdom hos sau og geit her i landet. Våren 2000 var det et utbrudd av smittsom munnskurv hos reinsdyr i Nordland. Om lag 120 rein hadde gått i innhegning siden juletid og fått tilleggs-fôr. På rundt 30 av dyrene ble det påvist kliniske symptomer og 8 dyr døde (Figur 1 og 2). De øvrige dyrene ble behandlet med antibiotika mot bakterielle infeksjoner som ofte er en følge av virusinfeksjonen. Munnskurv ble også påvist hos noen reinsdyr i Troms i 1999, men er til nå ikke rapportert hos rein i Finnmark. En undersøkelse av kadavre samlet inn fra

Figur 1: Hos enkelte dyr med munnskurv kan en bare registrere slim og vond lukt fra munnen, og det er typisk at dyrene står med fôr i munnen uten å kunne tygge.

Figur 2: Om en åpner munnen kan en oppdage blomkål-aktige utvekster. Disse kan også sitte på leppa rundt munnen.

beiter i Finnmark vinteren 1999–2000 viste imidlertid at viruset er til stede i flere områder, også i Finnmark. For å øke kunnskapen om munnskurv hos rein innvilget Reindriftens utviklingsfond midler til et forskningsprosjekt. Ett av målene i prosjektet var å karakterisere virus isolert fra rein og sammenligne dette med virus fra sau, geit og andre dyrearter. Prosjektet tok også sikte på å fremkalle sjukdommen eksperimentelt, både på rein og sau, og prøve ut en vaksine på rein som er laget mot munnskurv hos sau.

Samme virus gir munnskurv hos rein og småfe

Arvestoff (DNA) fra virus, isolert fra reinsdyr med smittsom munnskurv i Nordland 2000 ble analysert og sammenlignet med virus-DNA fra sau, geit, moskus og storfe i Norge, samt virus-DNA fra munnskurv-utbrudd hos rein i Finland i 1992 og 1994. Undersøkelsen viser at virus fra

alle dyreartene er av samme type, med unntak av virus fra storfe som tilhører en nær beslektet virusart (pseudocowpox; falske kukopper). Dette tolkes som en indikasjon på at virus på et tidspunkt er overført til reinsdyr fra sau og/eller geit, kanskje i forbindelse med bruk av innhegninger til rein som tidligere har vært brukt til sau. Det er derfor viktig å planlegge forhold rundt bruk av felles beiter, innhegninger, dyretransporter, førtroer og annet utstyr på en slik måte at faren for overføring av virus mellom dyrearter og mellom ulike flokker av rein begrenses. Reingjøring og desinfeksjon av kjøretøy og utstyr vil være et aktuelt tiltak.

Ekspérimentell infeksjon av rein og sau

Syv simler og syv okser, alle 11 måneder gamle, ble tatt inn i en innhegning på Tromsøya (Tromsø) i midten av april 2002. Dyrene var da under middels hold, men etter føring

med reinlav og en gradvis tilvenning til reinsdyr-pellet (Felleskjøpet), var dyrene i middels hold ved oppstart av forsøket fem uker seinere (Figur 3). Dyrene vente seg også gradvis til at det var folk i gjerdet. Rundt gjerdet ble det festet to meter høy strie for å avgrense direkte kontakt mellom dyrene innenfor og folk og dyr utenfor innhegningene. Ei uke før oppstart av selve forsøket ble to sauer, 11 måneder gamle værer, oppstallet i en tilgrensende innhegning uten kontakt med reinsdyrene og med muligheter for å oppholde seg under tak. Sauene ble føret med kraftfôr og tørrhøy. Dyrene ble føret tre ganger om dagen og hadde daglig tilsyn av veterinær.

Figur 3: Reinsdyr ble føret med lav og pellet i en innhegning på Tromsøya (Tromsø).

Vaksinering

Vi ønsket å prøve ut praktiske forhold rundt vaksinering av rein mot munnskurv, og å undersøke om vaksinen ga registrerbar beskyttelse mot sjukdommen. Det ble brukt en vaksine bestående av levende orf-virus som er laget til sau for å forhindre munnskurv. Denne vaksinen er i dag ikke tilgjengelig eller i bruk i Norge, men brukes på sau i blant annet Skottland og England. To reinsdyr ble vaksinert 1 uke etter ankomst. Et område på om lag 15 x 15 cm på innsiden av det ene låret ble klippet for hår og vaksinen ble påført ved å rispe i huden og klemme vaksinevæsken med viruset inn i rispet. Etter ei uke hadde det utviklet seg små munnskurv-aktige skorper lokalt, noe som viste at vaksineviruset hadde slått an (Figur 4). Fire uker etter vaksinering var området dekket med vanlig arrvev. Vaksineviruset gav således kun en lokal infeksjon på dyret på et sted som er vanskelig tilgjengelig, noe som begrenser faren for å overføre virus til andre dyr i flokken. Den begrensede infeksjonen vil normalt stimulere immunapparatet slik at dyret blir mer motstandsdyktig dersom det seinere blir smittet med et tilsvarende virus. Det er imidlertid kjent fra sau at denne motstandskraften (immuniteten) mot orf-virus normalt sett er relativt kortvarig (måneder).

Figur 4: En vaksine laget for sau ble påført i et kryss på et område på innsiden av låret som var klippet for hår.

Smitte med virus

Virus ble rensset fra skorper fra rein med munnskurv (Nordland, 2000). De to vaksinerte reinsdyrene og seks andre ble smittet (inokulert) med levende virus. Viruset ble påført på et lite område på innsida av underleppa som på forhånd var rispet lett opp med sandpapir for å sikre at viruset fikk en innfallspore gjennom slimhin-

na. Seks av reinsdyrene ble ikke inokulert. Disse gikk sammen med de andre som kontrolldyr for å se om de ble smittet av de andre. Også de to sauene ble inokulert på samme vis og ble fortsatt holdt atskilt i en egen innhegning.

Symptomer på sjukdom

Tegn på munnskurv ble observert på

to av de åtte inokulerte dyrene allerede etter fem dager (Figur 5). Etter 12 dager hadde seks av de inokulerte dyrene, inkludert de to vaksinerte, typiske blomkål-aktige klumper på underleppa (Figur 6). Inkubasjonstida hos rein, det vil si tida fra smitte med viruset til symptomene på sjukdom opptrer, anslås derfor til å være rundt 3-10 dager. Etter 20 dager kunne en også observere en spredning av slike sår og utvekster i munnhula og hos noen dyr også rundt munnen (Figur 7). To av de inokulerte dyrene viste ikke på noe tidspunkt tegn på sjukdom. Ved oppstart og deretter én gang i uka gjennom hele forsøket ble dyrene fanget inn og undersøkt, og det ble tatt blodprøver og prøver av spytt fra munnen. DNA fra orf virus ble påvist i blod på ulike tidspunkter, og også i spytt, noe som indikerer at virus kan overføres fra dyr til dyr via spytt i førtroer og drikkekar. I tillegg vil virus kunne overføres ved direkte kontakt mellom dyrene. Hos ett av reinsdyrene som ikke var inokulert (kontrolldyr) tok vi prøver fra et lite sår i munnslimhinna som viste seg å inneholde virus. Dette kan indikere at viruset ble overført fra dyr til dyr i flokken, men det er også en mulighet for at dyret var smittet før forsøket startet. Begge de to sauene utviklet sår og små vevsklumper hvor virus ble påvist, selv om dette var svært milde symptomer i forhold til hva som er vanlig ved munnskurv hos sau (Figur 8). Forløpet av sjukdommen var også hos rein mildere enn det som ble observert under utbruddet i Nordland (Figur 1 og 2), og ingen av dyrene i forsøket hadde problemer med å ta til seg næring. Ved avlving og obduksjon 5 uker etter inokulasjon var sjukdommen under avheling hos seks av de åtte reinsdyrene, mens to dyr fortsatt hadde aktive utvekster på underleppa. Selv om vaksinen ikke ga registrerbar beskyttelse i dette forsøket, må det legges til at kun to reinsdyr ble vaksinert og at et grundigere vaksinasjonsforsøk må utføres for å trekke konklusjoner.

Figur 5: Symptomer på munnskurv 5 dager etter smitte (inokulasjon).

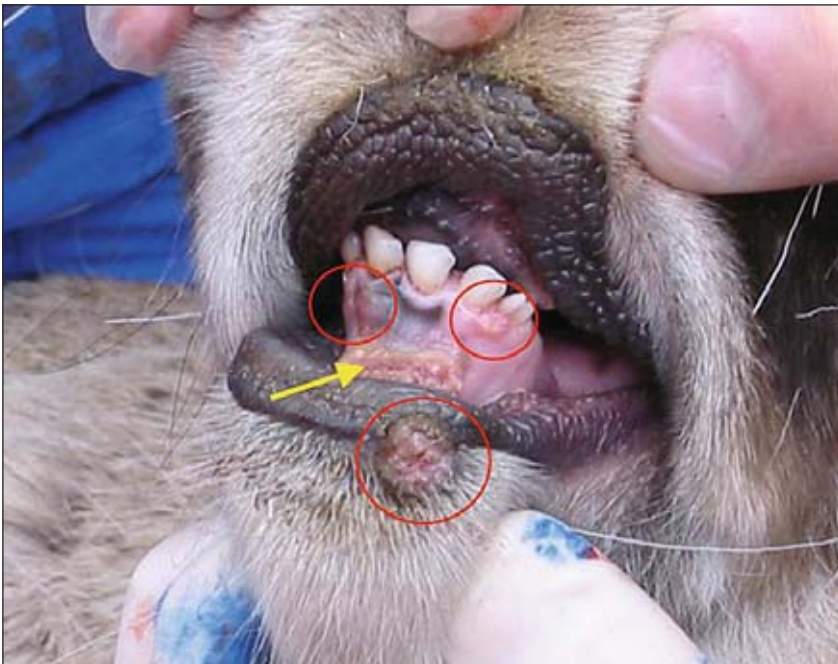
Figur 6: Etter 12 dager var det utviklet større vevsklumper i munnen.

Andre forhold i forbindelse med utbrudd av munnskurv hos rein

For at sjukdommen munnskurv skal bryte ut må det aktuelle viruset være tilstede. Det er imidlertid flere ting som tyder på at dette i seg selv ikke er nok til at et sjukdomsutbrudd oppstår, i og med at vi tidligere har påvist viruset hos rein i Finnmark uten at sjukdommen har vært rapportert derfra. Sannsynligvis er det en

rekke sammenfallende faktorer som er bestemmende for om et utbrudd kommer eller ikke, og kanskje også for hvor alvorlig utbruddet blir.

Dyrenes hold kan være av avgjørende betydning, og det milde forløpet av sjukdommen i forsøket kan kanskje tilskrives at dyra ble føret godt og var i middels godt hold. Utbruddet i Nordland kom i tida like før kalving, på et tidspunkt der reinsdyr ofte er i

Figur 7: Sår og vevsklumper spredte seg hos noen dyr, også til huden på leppene. Pila viser inokulasjonsstedet og de røde ringene viser spredning.

Figur 8: Hos begge sauene utviklet det seg symptomer, selv om disse var milde.

Arbeidet med smittsom munnskurv hos rein vil bli presentert i form av vitenskapelige artikler i internasjonale tidsskrifter. Øvrige prosjektmedarbeidere: Betty Kappfjell, Per M. Skum, Therese Berger og Kjetil Åsbakk, Norges veterinærhøgskole, Seksjon for arktisk veterinærmedisin, Tromsø, Terje

Josefsen, Veterinærinstituttet, Tromsø, Jörn Klein, Institute for Food and Veterinary Research, Danmark, Hilde Hansen, Universitetet i Tromsø, Antti Oksanen, Institutt for veterinærmedisin og næringsmiddelforskning, Oulu, Finland.

Figur 9: Orf-virus fra rein, sau og geit kan gi smertefulle infeksjoner hos mennesker (Foto: R. Palatsi, Oulu University Hospital, Finland).

relativt dårlig hold etter vinteren. Føring og hold av dyr i innhegninger øker kontakten mellom dyrene og dermed også mulighetene for spredning av smittsomme sykdommer, også munnskurv. Ulike stressfaktorer i forbindelse med driving og transport av rein virker sannsynligvis også inn.

Viruset kan smitte til mennesker

Under utbruddet hos rein i Finland ble også mennesker smittet av viruset (Figur 9). Viruset kommer gjennom huden via sår og rifter og gir en lokal infeksjon, vanligvis på fingre og hender. Infeksjonen er som regel ufarlig og går over av seg selv men kan også være relativt alvorlig og smertefull og føre til funksjonshemming på grunn av smerter og ubehag. Det er ikke rapportert slik smitte til mennesker under utbruddene i Nordland og Troms, men det er ikke uvanlig at bønder og veterinærer blir smittet. I Norge rapporteres rundt fem tilfeller årlig men antall urapporterte tilfeller er antagelig høyere.

Prosjektet er støttet av Reindriften utviklingsfond (RUF; 2003-2004). For mer informasjon om munnskurv hos rein: se tidligere artikler i Reindriftnytt (1994;3-4:13-17, og 2000;4:28-30) eller ta kontakt med forfatteren.

Reinpramming til besvær

Enkelte reinbeitedistrikter i Finnmark og Troms er misfornøyd med hvordan reinprammingen blir gjennomført etter at Forsvaret ikke lenger gjør denne jobben.

Av: Agnar Berg

Tidligere, da Forsvaret sto for prammingen, ble det prammet rein i to perioder om høsten – før og etter brunst. Rederiet Seaworks i Harstad overtok de tre landgangsfartøyene fra Forsvaret og prammeoppdraget for reindriften for to år siden. Nå er det kun pramming i én periode.

Har fått reaksjoner

– Vi har fått reaksjoner på dette fra flere distrikter. De er svært misfornøyd med at det ikke er noen pramming etter brunst som de er vant med fra da Forsvaret sto for prammingen, sier reindriftssjef Johan Ingvald Hætta.

Hætta sier videre at grunnen for at det nå prammes bare i én periode skyldes at det ikke er nok penger til to perioder.

– Det koster 60.000 kroner pluss moms per dag å leie et landgangsfartøy. Det må vi ut med uansett om båten er i full drift eller om den ligger ved kai og venter. Da Forsvaret gjorde dette betalte vi ikke for ventedøgnene. Derfor var det mulig med de budsjetttrammene vi hadde å fordele prammingen på to perioder, sier Hætta.

Det bevilges to millioner kroner over reindriftsavtalen hvert år til vår-

En del reinbeitedistrikt er misfornøyd med at det nå kun er mulig å få prammet reinen over til fastlandet før brunst.

Foto: Adam Klemet Hætta

og høstprammingen.

Midt i brunsten

Distrikt 19 Sørøya er et av distriktene som pleide å få reinen prammet over til fastlandet etter brunst og som er svært misfornøyd med dagens ordning.

– Det er flere grunner for at dagens ordning ikke fungerer for oss. For det første er det vanskelig å få samlet reinen før brunst ute på Sørøya. For det andre så skjer faktisk prammingen med dagens ordning midt i brunsttiden da reinen skal ha ro. For det tredje så kommer vi på land på et ugunstig tidspunkt siden vi ikke har noe høstbeiteområde, men må bruke andre sine sommerbeiter fordi vi ikke kan fortsette mot

vinterbeite så tidlig. Dette er ikke særlig populært, sier distriktsformann Nils M. Sara.

Sara sier videre at han har bedt Kautokeino flyttsamelag ta reinprammingen opp som en sak på NRLs landsmøte neste år.

– Det er beklagelig at det ikke lar seg gjøre å pramme både før og etter brunst. Men med de økonomiske rammene vi har lar det seg dessverre ikke gjøre, sier reindriftssjefen.

Til prammingen i høst gjenstår det 1,4 millioner kroner. Reindriftsforvaltningen betaler rederiet full dagsrate fra riggingen av båten til reintertransport begynner til den er rigget ned.

Gammene på Hardangervidda

Midt på Hardangervidda holder Ingrid Bergitte Johnsen gamle tradisjoner i hevd. De fire samegammene er et siste vitnesbyrd om samisk reindrift – og kanskje også de sørligste samiske gammene som er i bruk i dag.

Av Per Torbjørn Jystad

Et par mil vest for Ustaoset på høyfjellet på Hardangervidda driver Ingrid sammen med to av søstrene sine salg av suvenirer, skinn og horn fra sesongen begynner 1. juni til midten av september.

– I år har det vært veldig dårlig vær og det fortsetter enda nå ut i august. Jeg kan vel knapt huske at det har vært så dårlig sommer, sier en svært blid dame til Reindriftnytt.

Dårlig vær er ikke gunstig for salget. Da er det de færreste som tar seg tid til å stoppe. Utenfor gammene er det skinn og horn som dominerer, men strengt tatt er det andre suvenirer det går mest av nå. For 10–15 år siden var det annerledes, men i dag har visst de færreste råd til å kjøpe dyre produkter når de er på ferie. Tradisjonelle samiske produkter blir det derfor lite av, det gjelder både kunst- og samisk bruksgjenstander.

– De samiske produktene blir ofte

for dyre siden vi må kjøpe fra andre for videresalg, forklarer hun.

Gammene

De fire gammene ble satt opp i 1962 etter at hennes far Amund Johnsen måtte oppgi reindriften fordi han ødela ryggen. Med seks døtre ble turismen en ny mulig levevei.

– Han var nok fremsynt som satte de opp så tidlig. I dag ville det aldri blitt godtatt å bygge gammer midt i nasjonalparken – selv om de er plassert tett ved riksvei 7.

Frem til 1986, da hun fikk tillatelse til å sette opp en hytte, bodde også Ingrid i gammene hele sommeren. Gammene står for øvrig slik som de ble satt opp tidlig på 60-tallet og er i bruk som salglokaler.

Fra Ballangen

Familien til Ingrid kom opprinnelig fra Nordland. Faren Amund sine foreldre Henrik og Marie Labba var opprinnelig fra Sverige, men drev med rein i Ballangen/Melkedalen i nordre Nordland. Amund var da reingjeter, men satt under krigen i tysk fangenskap i Sachsenhausen. Da han kom tilbake var reinflokken borte. Sammen med sin kone, Ella Labba, flyttet han derfor sørover med familien og tok arbeid som reingjeter for

Dårlig sesong. I år ble det bare korte dager med litt sol. Av de som stopper ved gammene for å handle, er det en blanding av nordmenn og utenlandske turister. Skinn og horn får Ingrid fra Rørostraktene, men strengt tatt er det andre suvenirer turistene helst vil ha.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Dagali og Skurdalen reinskompani på Hardangervidda.

De nærmeste årene kjøpte han seg selv dyr og etablerte en drift i Valdres på Sletterust på Årdalsfjellet.

– Tidlig på 60-tallet ødela han imidlertid ryggen, og uten sønner til å videreføre driften solgte han dyrene og satte opp de fire gammene for å begynne i turistbransjen, forteller datteren Ingrid.

Lite rein å se

Selv har hun vært på fjellet alle somrene fra 1970. Minnene fra familiens egen reindrift er der, selv om det er sjelden hun ser rein i dag. Hardangervidda er for lengst overlatt til villreinen, og de siste årene har hun knapt sett ett eneste reinsdyr.

– Jeg har et inntrykk av at reinen for det meste holder til på Telemarkssiden. Den er heller aldri så nære veien som før. Til det er trafikken av biler og folk blitt for stor.

REINDRIVING TIL GUNSTIGE PRISER!

Vår nye Robinson R 44 står klar til oppdrag. Pilot med lang og god erfaring fra reindrift. Kontakt oss for nærmere informasjon.

Tlf: 74 80 40 90

e-post: heli@helitrans.no www.helitrans.no

Rein-gjerder

Tornado Wire er spesialist på ståltråd-gjerder for alle typer husdyr og vilt.

Forhandler:

Agentur Roald Kverneland

Karpbukt, 9900 Kirkenes

Tlf. 78 99 69 22 / 959 93 660 - Faks 78 99 69 35

Ságat

Sagat – Samisk Avis AS

Laatasveien, Postboks 53

9711 Lakselv / Leavdnjá

Redaktør Geir Wulff

Tlf. 78 46 59 00

E-post: avisa@sagat.no

Chams Parafinovn

– også kjent som Libanon/Damaskusovn

- Meget velegnet for bruk i lavvo/lags-telt/gamme.
- Utviklet over 50 år for å gi rask spredning av varme og et lavt forbruk.
- Automatisk spjeld som lukkes når ovnen har oppnådd arbeidstemperatur.
- Ved oppnådd arbeidstemperatur gir ovnen en blå flamme.

Pipe og dagtank medfølger. Kan leveres ferdig ombygd til bruk med større tank.

Pris **Kr. 4.600,-** inkl. MVA (3.709,70 eks. MVA)

Finnmark Vakt & Redning,

Ole Ravnasv. 14, 9730 Karasjok, tlf. 78 46 71 33
www.finnvakt.no

GRENSEOVERSKRIDENDE REINDRIFT

Konferanse: "Grenseoverskridende reindrift"
Universitetet i Tromsø, 24.-25. november 2005

Konferansen er del av Hundreårsmarkeringen Norge 2005

www.sami.uit.no

Nuortalaččat – historjjá oarbbesmánát

Østsamene – historiens kasteballer

Čállán: *Leif Pareli, Norsk Folkemuseum*
Jorgalan: *Inger-marie Oskal*

Čábbát hervejvnon hearggeleanggat dán govas muittuhtit surgadis kapihttala sámi historjjás, namalassii nuortalaččaid vuorbbi dán eallimis. Sii orro Norgga, Suoma ja Ruošša rádjeguovlluin.

Leanggat leat čáhppes, rukses ja fiskes náhkis ja láddis, ja dain lea stuora meissetbiellu. Náhkkaí lea čábbát čállojuvnon ruošša čállagiin: «Michail L. Kalinin. Guovvamánu 19... 1910.» Billui lea čállojuvnon «Popov-vieljažagat, Slobodsk 1876.»

Leanggain oaidná ahte nuortalaččain lei ovdalaš áigge lagas oktavuohta ruošša kultuvrii. Muhto dat mii min fuomášumi gidde eanas, lea dat vuoddolohku goas dát ja nuplohkaí eará dingga bohte museumii: 1940. Eai leat diedut das manne dát dávvirat bohte museumii juste dán jagi, muhto gehččot mes máid historjá sáhttá geažuhit.

Av *Leif Pareli,*
Norsk Folkemuseum

Det vakre og forseggjorte seletøyet for rein som er avbildet her, gir utgangspunkt for å minnes et dramatisk kapittel i samisk historie, nemlig skjebnen til østsamene som bodde i grenselandet mellom Norge, Finland og Russland.

Seletøyet er av lær og klede i svart, rødt og gult, og har en stor messingbjelle. På læret er det skrevet med snirklete russisk skrift: «Michail L. Kalinin. Februar den 19... 1910.» På bjellen kan man lese «Brødrene Popov i Slobodsk 1876.» Seletøyet vitner altså om østsamenes sterke kontakter med russisk kultur i eldre tid. Men det som er interessant for oss er årstallet da denne gjenstanden, sammen med et dusin andre østsamiske ting, kom inn til museet: 1940. Det fins ingen nærmere opplysninger om hvorfor disse gjenstandene kom inn akkurat dette året. Men la oss se om historien kan gi noen ledetråder.

Kjøreselene datert 1910.

GovvalFoto: Norsk Folkemuseum

Sameland deles

I året 1940 hadde ikke Norge og Russland felles grense. Men det hadde de hatt før. I 1826 sluttet den svenske utenriksministeren en avtale med sin russiske kollega om å dele det såkalte «fellesdistriktet» mellom Norge og Russland – begge landene hadde i århundrer gjort krav på store, overlappende områder i nord, der grensene ikke var fastlagt. Med avtalen i 1826 ble Sør-Varanger norsk territorium, og Norge fikk de grenser det har den dag i dag. Tre skoltesamiske siidaer ble berørt av grensedelingen: Neidensamene, som ble norske borgere, fikk vår- og sommerlandet sitt på norsk side, mens vinterlandet havnet i Finland, som den gang var del av det russiske rike. Pasvik-siidaen ble delt på langs etter elva, og her valgte samene å bli russiske undersåtter. Også Pet-

Sápmi juhkkoujvuo

Jagis 1940 ii lean Norggas ja Ruoššas oktasaš ráđji, vaikko ovdal gal lei leamaš. 1826:s soabai Ruota-Norgga olgoriik-kaministtar ruošša ministariin juogadit Norgga ja Ruošša nugohčoduvvon «oktasašguovllu». Goappaš riikkat ledje juo čudiid jagiid oamastallan viiddis guovlluid davvin, gos rájít eai lean mearriduvvon. 1926-soahpamuša olis šattai Máttá-Várjjat Norgga opmodahkan, ja Norga oáččui daid rájjiid mat dál nai leat. Rádjesoahpamuš guoskkahii golmma nuortasámi siidda: Njávđansámit šadde Norgga ássin. Sin gidđa- ja geasseguohtumat gárte Norgga beallái, muhto dálveguohtumat šadde Suoma beallái, mii dalle gulai Ruššii. Báhcaveaj-siida juhkkoujvui guovdat joga mielde, ja dát sámit válljejedje šaddat Ruošša olmmožin. Maiddái Beahcán-siida, mii lei «oktasašguovllu» nuortalepmosis, šattai Ruošša vuollái. Nuortasámiin lei gielaláš ja kultuvrraláš oktasašvuotta, ja lei hui deataláš ahte sii buohkat gulle ruošša-ortodoksa girkuui. Guovllu moadde mearrasámi ges hupme davvisámegiela ja gulle Norgga lutherána girkuui.

Vuosttaš máilmmesoadi loahpageahčen, go Tsára Ruošša maŋos manai revolušuvnna ja sisriikkasoadi geažil, de celkkii Suopma iežas sierra stáhtan. 1920:s dohkkehii odda Sovjet-ráđdehuš Suoma iehčanasvuoda, ja dohkkehii rádjesoahpamuša mii attii Supmii eananbihtá, man mielde Suopma beasai davás rabas hápmanii Beahcáma bokte, mii lei suomagillii Petsamo ja ruoššagillii Petsjenga. Dát «Suoma-njárga» lei nappo Norgga ja Ruošša gaskkas, ja Báhcavaijohka šattai de Norgga ja Suoma rádjejohkan. Báhcaveaj- ja Beahcánsámit šadde Suoma olmmožin, nu maiddái Suonjilsámit lulábealde Báhcaveaji. Dát siiddat besse doalahit ovdaláš oktavuodaid, earret eará náitalemiid bokte, muhto odda ja giddejuvvon Sovjet-ráđji hehttii oktavuoda sámiiguin mat gárte nuppe beallái ráji. Stáliná áigge lei garra gielddus atnit oktavuoda oarjjás.

Soahti ja báhtareapmi

1939:s fallehii Sovjet-lihttu Suoma, ja dat gohčoduvvui «dálvesoahtin», mii bisttii gitta 1940 gidđii. Soadáskeami ággan ledje rádjedilálašvuodat lullelis, muhto soahti čuozaí maiddái olbmuide davvin, ja Sovjet okkuperii «Beahcán-njárga». Maŋjel ráfi 1940:s oáččui Suopma liikká eanas oasi dán «njárggas» ruovttoluotta, muhto massii stuora guovlluid lullelis, Gárjilis. 1941:s manai Suopma Duiskka beallái ja soadaí Ruošša vuostá, ja lei mielde dán «joatkka-soadis» gitta 1944 rádjái. Dalle geassáđii Suopma soadis ja soabai ráfi Ruoššain. Dán háve fertii Suopma addit Beahcáma Ruššii, ja Norga oáččui fas Ruoššain oktasaš ráji Báhcavaijoga mielde. Dasto bodii galbma soahti, goas ii lean lohpi atnit oktavuodaid rájiiid rastá, gitta dassáđii go perestrojka 1980-logu loahpas buvttii fas odda áiggiid.

Movt de min leanggaiguin? Nugo lohken, de eai leat mis diedut, muhto sáhttit jurddašit dáinnaláđiin: Go Sovjetsoaldáhat márre «Beahcán-njárga» mielde 1939 čavčča, de báhtaredje olbmot lulás ja orjjás. Oallugat rast-

sjenga-siidaen lengst øst i «fellesdistriktet» ble russiske. Østsamene hadde et språklig og kulturelt fellesskap, ikke minst var det viktig at de alle hørte til den russisk-ortodokse kirke, mens de få sjøsamene i området snakket nordsamisk og sognet til den norske, lutheranske kirken.

Mot slutten av første verdenskrig, da Tsar-Russland brøt sammen i revolusjon og borgerkrig, erklærte Finland seg som selvstendig stat. I 1920 anerkjente den nye sovjetregjeringen Finlands selvstendighet, og gikk med på en grenseavtale som ga Finland en landkorridor opp til isfri havn i nord ved Petsjenga, på finsk kalt Petsamo. Denne «finske korridor» skilte altså Norge fra Sovjet-Russland, og Pasvikelva ble nå grenseelv mellom Norge og Finland. Pasvik- og Petsjengasamene ble finske borgere, og det samme gjaldt samene i Suenjel sør for Pasvik. Disse siidene kunne opprettholde gamle kontakter, blant annet med giftemål mellom gruppene, mens de var skilt fra kontakt med samene lenger øst av den nye, stengte Sovjetgrensen. I Stalins tid ble det strengt forbudt med kontakter til vesten.

Krig og flukt

I 1939 gikk Sovjetunionen til angrep på Finland, den såkalte «Vinterkrigen» som varte til våren 1940. Påskudet til krigen var grenseforholdene i sør, men krigen rammet også befolkningen i nord, og Sovjet okkuperte Petsamo-korridoren. Etter fredsslutningen i 1940 fikk Finland likevel det meste av korridoren tilbake, men mistet store områder lenger sør, i Karelen. I 1941 gikk Finland med på tysk side i krigen mot Sovjet, og deltok i denne «Fortsettelseskrigen» frem til 1944. Da trakk Finland seg ut av krigen og sluttet fred med Sovjet. Denne gang måtte også Petsamo avståes, og Sovjet fikk igjen grense til Norge langs Pasvikelva. Siden fulgte den kalde krigens år, da kontakter over denne grensa var strengt forbudt, frem til perestrojkaen på slutten av 1980-tallet innvarslet en ny tid.

Men hvor kommer så seletøyet vårt inn i bildet? Som sagt har vi ingen opplysninger, men vi kan tenke oss følgende: Da sovjetstyrkene rykket frem gjennom Petsamo-korridoren høsten 1939, rømte befolkningen unna mot sør og vest. Mange tok seg over grenseelva Pasvik og inn i det nøytrale Norge. Blant dem var også samene. Som det så ofte er for flyktninger, sto de plutselig på fremmed jord med bare de få eiendelene de hadde klart å få rasket med seg. For å skaffe seg litt penger solgte de det de kunne unnvære. Slik kom noen av østsamenes eiendeler, deriblant den flotte reinselen med messingbjelle, på museum i Oslo. I den samiske utstillingen på Norsk Folkemuseum kan de besøkende se en østsamisk kvinnedrakt med folderikt skjørt og perlebrodert lue, som kom inn samtidig, og trolig også den et minne om krigens og flyktningelivets dramatik.

Østsamisk folkedrakt.

Govva/Foto:

Norsk Folkemuseum

tidedje rádjejoga, Báhcaveaijoga ja manne neutrála Norgii. Sin gaskkas ledje maid sámít. Báhtareaddjin ledje sii dál fáhkka amas eatnamis dušše mottiin dávviriin, maid háhpehe mielde dohppet. Háhkkan dihte ruđa, vuvde sii buot maid liigudedje. Nu bohte nuortasámi dávvirat, ja daid gaskkas čappa hearggeleanggat oktan meissetbielluin musemii Osloi.

Norgga Álbmotmuseuma sámi čájáhusas besset guossit aidnit nuortasámi nissongávtti, mas lea geamppas fuolpu ja helmmuiguin hervejuvvon gahpira, mii bodii musemii seammás go leanggat, ja dáidá dan nai duogáš leat soadi ja báhtareami historjá.

Odda ruovttut

Movt de manai sámiiguin geat báhtaredje? Go Dálvesoah-
ti nogai, de máhce eatnasat ruovttubáikkiidasaset, muhto
go Rukses veahka oddasis márragodii 1944:s, fertejedje
sámít fas báhtarit, ja dán háve agibeavái. Olu vádjoleami
manjnel ožžo dii viimmat odda ruovttuid mángga sajis
Anárjávri birra. Oahppáseamos báiki lea Čeavetjávri,
Njávđansámiid dološ dálveguohtumiin, gosa Suonjilsiida
ásaiduvai. Dáppe eallá ain nuortalaš giella ja kultuvra,
várra buorebut go gostege eará sajis.

Ja leanggat ja gákti museumis guhkkín eret leat muitun
dasa movt sámít áiggiid čada leat leamaš dego oarb-
besmánán stuorapolitiikka ja militearfámuid gaccaid gaskkas,
ja movt sis alddiineaset ii leat leamaš mihkke dadjamašaid.

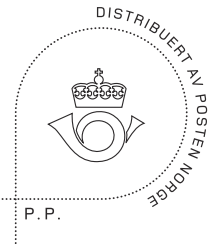
Nye hjem

Hvordan gikk det så med samene som flyktet? Etter at
Vinterkrigen var over dro de fleste tilbake til sine hjem-
steder. Men da den røde arme rykket frem pånytt i 1944,
måtte samene flykte igjen, og denne gangen for godt.
Etter mange omskiftelser fikk de etter hvert nye hjem-
steder forskjellige steder rundt Enare. Mest kjent er Sevetti-
järvi, i Neidensamenes gamle vinterland, som ble bosted
for Suenjel-siidaen. Her lever i dag skoltlesamisk språk og
kultur videre kanskje mer enn noe annet sted.

Og et seletøy og en draktfigur på et museum langt
unna minner om hvordan samefolket opp gjennom histo-
rien har vært kateball for storpolitikk og militærmakt som
de selv har hatt liten og ingen innflytelse over.

B-blad

NORGE

ISSN 0333-4031

Returadresse:
REINDRIFTSFORVALTNINGEN
Postboks 1104, 9504 Alta

Adresser i Reindriftsforvaltningen

Alta

Postboks 1104,
9504 Alta
Tlf. 78 45 70 20
Faks 78 45 70 49
E-post:
alta@reindrift.no

Vest-Finnmark

9520 Kautokeino
Tlf. 78 48 46 00
Faks 78 48 46 10
E-post:
kautokeino@reindrift.no

Nordland

Sjøgata 78,
8200 Fauske
Tlf. 75 60 02 60
Faks 75 60 02 61
E-post:
fauske@reindrift.no

Sør-Trøndelag/Hedmark

Boks 121, 7361 Røros
Tlf. 72 41 15 46
Faks 72 41 00 72
E-post:
roros@reindrift.no

Øst-Finnmark

Boks 174,
9735 Karasjok
Tlf. 78 46 87 00
Faks 78 46 87 01
E-post:
karasjok@reindrift.no

Troms

Boks 1183,
9326 Bardufoss
Tlf. 77 85 09 40
Faks 77 85 09 49
E-post:
moen@reindrift.no

Nord-Trøndelag

7760 Snåsa
Tlf. 74 13 80 50
Faks 74 13 80 51
E-post:
snaasa@reindrift.no

www.reindrift.no